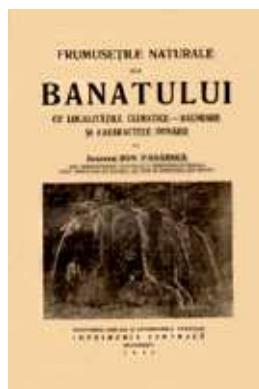

Frumusețile naturale ale
Banatului
cu localitățile climatice-balneare
și cataractele Dunării

de Ing. Ion Păsărică
din Administrația Centrală a Monitorului Oficial
Fost inspector la Uzinele de Fier și Domeniile din Reșița

Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului
Imprimeria Centrală București – 1936

CONȚINUTUL

Prefață

Generalități — Îndemn

Localități:

Reșița (Peștera de Calc a Reșiței — Stirnic, Peștera Micul Sodol, Peștera Comarnic)

Anina (Lacul și barajul Bohui

Bozovici

Oravița

Ciclova

Sasca

Moldova-Veche și Moldova-Nouă

Baziaș

Orșova

Ada-Kaleh

Lugoj

Timișoara

Localități climatice și balneare:

Aurora Banatului (Steierdorf)

Marilla

Bocșa-Montană

Dognecea

Ocna-de-Fer

Văliug (Franțdorf)

Gărâna (Wolfsberg)

Brebul-Nou (Weidental)

Caransebeș

Băile Herculane (Peștera Hoților)

Buziaș

Calacea

Lipova

Munți:

Generalități

Domogledul

Semenicul

Clocodici

Râuri:

Mureșul

Bega

Timișul

Berzava

Carașul și Nera

Cerna

Cataractele Dunării între Baziaș-Turnul-Severin (Peșterile: Punicova,
Pietre din Picături și Liliiecilor)

Lucrările romane dela Dunărea-de-Jos

Căi ferate:

Generalități

Calea ferată Anina-Oravița

Drumuri:

Generalități

Șoseaua națională Anina-Bozovici

„ „ Anina-Carașova-Reșița

Drumurile Societății Reșița

Încheiere

Hartă și vederi.

PREFAȚĂ

De mult, pentru multe din țările de veche civilizație ale lumii, turismul este una din preocupările de prim plan ale organelor de Stat și ale inițiativei particulare. Bogăția frumuseților lor naturale le-a făcut cunoscute în lumea întreagă, aducându-le importante venituri. Elveția cu Alpii, Franța cu Coasta de Azur, Austria, Germania, Italia, toate au un turism cu trecut și bine organizat. România, deși are frumuseți naturale cum nu au multe țări, a neglijat turismul până în ultimii ani. La noi — pur și simplu — turismul nu a existat. De abia de curând a început să preocupe pe cei în drept.

A cunoaște frumusețile cu care a fost dăruită țara ta, munții, codrii, apele, peisagiile, precum și monumentele istorice de care e legată toată viața trecută a neamului, monumente presărate pe tot întinsul moșiei de evlavie, de biruințele și de toate trecutele izbânzi voievodale, este nu numai o nevoie imperioasă de îmbăiere în frumos, dar este și o necesitate cultural-națională de prim ordin.

A face pe străini să ne cunoască țara, cu toate splendorile ei, cu admirabilul ei popor, atât de bogat dăruit de Dumnezeu cu ceea ce se numește spirit artistic, este, de asemenea, o mare datorie, căreia trebuie să-i răspundă atât Statul, cât și particularii. Să nu uităm că Ungaria, care nu-i decât o pustă monotonă, se sbate să atragă cât mai mulți străini, pentru a face din ei sprijinitori ai nebuniei sale revizioniste.

A face pe străini să ne cunoască țara, esfe a le demonstra fără cuvinte, fără campanii de presă, fără costisitoare demonstrații documentare, că plaiurile acestea sunt ale noastre prin cele mai străvechi și mai sfinte drepturi; că peste tot, la toate răspântiile, în câmpii și în munți, neamul nostru își are adânc înfipite rădăcimile vieții, prin imprescriptibilele drepturi pe care le dă nașterea și moartea.

Privind, apoi, chestiunea din alt punct de vedere, nu vom uita să remarcăm că izvoarele termale și minerale, aerul curat și ozonificat și toate frumusețile priveliștilor noastre însemnează aur. Sunt în lume țări, regiuni, sau cel puțin localități care trăiesc și se dezvoltă larg numai din turism. O organizare rațională, care trebuie să aibă — între altele — și o specială grijă de pescuit și de vânat, pe care mulți tuiști le practică, va influența considerabil economia națională românească.

Să ne cunoaștem, deci, țara și s'o arătăm cu mândrie și cu prietenie și străinilor; țara aceasta, frumoasă și bogată, pe care atâtea generații de

strămoși au iubit-o, pe care atâția cântăreți au cântat-o: în culorile de lumină ale pânzelor, în plânsul doinelor și al viorilor, în strofe și'n slove de vis și de farmec; țara aceasta, pe care scriitori străini ca Jules Michelet, Robert de Flers, Paul Morand, Kotzebue au admirat-o și i-au rămas prieteni pentru totdeauna, servind-o adesea — la ei acasă — mai mult decât au servit-o mulți dintre miniștrii noștri plenipotențieri.

*

* *

Rândurile de față vor căuta să zugrăvească și să facă, în parte, cunoscute frumusețile fără seamăn ale provinciei Banatului.

Acum, când Statul a înființat un Oficiu Național de Turism, datoria sa este de a nu uita — pe lângă toate celelalte preocupări — că frumusețea și bogăția plaiurilor lugojene trebuie să fie cunoscute cât mai larg.

Banatul, ținutul clocotitoarelor Cazane ale Dunării, ținutul de legendă al anticului Hercule, este o piatră scumpă de mare preț din splendida Coroană a României noastre.

Sfaful — Oficiul Național de Turism — să nu-l uite.

AUTORUL

GENERALITĂȚI - ÎNDEMN

Banatul — provincia de dincolo de munții Cernei, cuprinsă între Mureș, granița cu Iugoslavia, Dunăre și delimitările cu județele Mehedințului și al Hunedoarei — este unul dintre cele mai splendide ținuturi ale Țării Românești întregite. Sunt pe pământul acesta atâtea colțuri de farmec — adevărate colțuri de rai — atâtea minunate frumuseți, încât mândria cu care spune Bănățeanul că „Banatu-l fruncea" e perfect îndreptățită.

Întrădevăr, atât de darnică a fost natura cu acest ținut, încât nu ne înșelăm dacă afirmăm că puține locuri sunt pe lume atât de frumoase și atât de bogate.

Pornește, călătorule, să vezi munții Banatului, munții aceia care au atât specific, care se deosebesc atât de mult de alți munți, pornește într-o dimineață transparentă și dulce prin nesfârșitul verde al pădurilor de fagi bătrâni și de brazi uriași. Ai să te simți pierdut și mic sub imensa boltă, ca sub boltele templelor lui Dumnezeu.

Vei trece uitat și fermecat prin văi cu ape de cristal, pe lângă stânci uriașe, pe lângă prăpăstii cu fund de neguri, în care piatra căzută hăuie prelung; te vei înfunda în peșteri de poveste, în care geniile munților dantelează de veacuri minunea stalactitelor și stalagmitelor, și-ți vei umple, pe nesimțite, sufletul de tainica și marea bucurie a frumuseții depline.

Te vor întâmpina în cale căprioare fine și sfioase ca prințesele basmelor, la răscruci de poteci sau la izvor, ori le vei zări pe colțuri de stâncă, imobile, statuare, înmuiate'n azur — miniaturale siluete chinezești, decupate'n șterse depărtări pe seninul albastru al zării. Și te va întovărăși, gălăgios și sburdalnic, pe tot drumul acesta de farmec spre semeția piscurilor, neamul înaripat al codrului, lumini nenumărate'n pene și 'n sbor și cu cântec mic de vrajă care nu se stinge.

Rătăcește, călătorule, pe meleagurile acestea și nu vei mai uita niciodată clipele pe care le vei trăi. Rătăcește peste tot. Spre limpezile ape ale Mureșului, spre clocotul Cazanelor bătrânei noastre Dunări, spre bogăția câmpiilor dinspre Nord-Vest. Când te vei înapoia în orașul tău mohorât, vei observa cândva, într'un ceas târziu de seară, că ți-e drag, că ți-a rămas pentru totdeauna drag Ținutul Banatului și că de abia aștepti să-l revezi.

LOCALITĂȚI

REȘIȚA

Începem această carte a Banatului cu descrierea Reșiței pentru mai multe motive:

Pentru motivul că Reșița este așezată în centrul geografic al regiunii; pentru că Reșița, prin bogățiile ei, prin importanța uzinelor, este inima economiei Banatului; pentru că cele mai multe frumuseți naturale și cele mai de seamă se găsesc grupate în jurul ei; în sfârșit, pentru motivul că cele mai multe localități balneo-climatice sunt așezate în apropierea ei.

Renunțând, deci, la așezarea în fruntea localităților bănățene a capitalei, socotim că, deși ne îndepărtăm de tehnica consacrată a lucrărilor de acest gen, aducem cetitorilor, prin această abatere, un real sprijin în cunoașterea provinciei.

Localitatea Reșița, astăzi tot așa de cunoscută ca și uzinele ce se adăpostesc întrânsa, este așezată într-o vale care are o înălțime deasupra mării de 235 m, o lungime de 41/2 km și o lățime de 100—200 m. Colonizată treptat cu lucrători specializați în industria fierului, populația Reșiței a crescut dela 300, cât era în 1771, la 10.061 în 1891, iar astăzi atinge cca 20.000 locuitori.

Până la 1858 Reșița n'a avut propriu zis o viață comunală independentă. Locuitorii ei erau cu toții în serviciul uzinelor, inclusiv micii industriași și negustorii. Uzinele aveau grijă de toate nevoile lor, de administrație, de siguranță, de școală și de biserică, formând un fel de stat în stat.

Aruncând o privire asupra evoluției comunei, atât în ce privește școala, cât și biserica, vom vedea că alături de inițiativa privată și de uzine n'a mai intervenit nimeni cel puțin până la 1858.

Iată situația în ceea ce privește biserica:

1. În locul unei vechi biserici, a cărei dată de construcție nu se cunoaște, a fost zidită de către uzine în anul 1776 o biserică nouă, refăcută și mărită mai târziu în 1841.

2. În 1818 a fost construită, cu bani strânși dela Români, biserica greco-ortodoxă din Reșița-Montană.

3. În 1870 a fost zidită tot astfel și biserica greco-orientală din Reșița-Română, în locul alteia mai veche de lemn.

4. În 1839 zidesc și uzinele o biserică greco-catolică.

5. În 1872 se zidește, apoi, biserica evanghelică, iar în 1890 cea reformată.

Primele școli — două germane și una română greco-ort, — au funcționat până în 1868 sub controlul bisericilor, cu sprijinul, bineînțeles, al uzinelor. Dela această dată ele au fost preluate formal de uzine. Toate aceste trei școli erau elementare. În 1887 s'a mai deschis încă una în cartierul Stavila.

În anul 1877 s'a înființat în Reșița și o școală complementară de băieți și fete, care în 1890 se transformă în școală medie numai pentru băieți, devenind în 1919 gimnaziu cu secție română și germană.

Sub regimul român toate școlile au trecut la Stat.

Întreaga viață a acestei localități, înșirată pe mai bine de un secol și jumătate, se împletește pe viața și pe evoluția marilor uzine.

Datorită poziției sale centrale, Reșița a fost aleasă ca sediu al întregului aparat administrativ al societății.

Încă din 1891 cuprindea:

- a) Toate administrațiile de exploatare ale minelor, domeniilor, uzinelor și a fabricii de mașini din localitate;
- b) Administrația minelor de fier dela Ocna de Fier;
- c) Administrația minelor dela Doman și Secul;
- d) Conducerea cuptoarelor înalte din Bocșa și Dognecea;
- e) Administrația complexului de uzine din Anina;
- f) Administrația Ocoalelor Silvice din Reșița-Montană și Română, Carașova, Văliug și Brebul;
- g) Administrația cuptoarelor de var din Colțan și fabrica de cărămidă din Bocșa Română;
- h) Administrația morii din Bocșa Veche;
- i) Biroul de expediție din Bocșa;
- j) Institutul de ajutor al lucrătorilor, cu un spital în Reșița-Montană,

Pentru înfrumusețarea localității, încă din 1871, cu ocazia serbării primului centenar al uzinii, se amenajase Parcul Iosefina cu o mulțime de alei și locuri de dans.

Vieța culturală a localității se desfășoară din timpuri destul de vechi, atât Românii cât și coloniștii întrecându-se în manifestațiuni, de multe ori bine încheigate, pe terenul acesta.

Românii au următoarele asociațiuni culturale:

- a) Reuniunea Română de cântări și muzică din Reșița-Montană, înființată la 1872;
- b) Reuniunea "Română de lectură din Reșița-Montană, înființată la 1895;

c) Corul plugarilor din Reșița-Română, înființat la 1870.

d) Ca asociațiune a lucrătorilor pentru susținerea intereselor lor profesionale față de societate amintesc de sindicatul național român.

Acesta, animat de sentimente pur naționale, caută să contrabalanseze vechiul sindicat internațional care este mult mai puternic și cu local propriu pentru adunări, petreceri și teatru.

Terminând cu aceste câteva precizări, mai mult de domeniu statistic și istoric, vom căuta să prezentăm Reșița cu bogățiile ei, cu priveliștile ei, cu aspectul ei pitoresc, cu vieța ei.

Uzinele care prelucrează fierul, unele dintre cele mai importante din Europa, sunt sufletul localității, Prin ele trec bogății de milioane, devenind bogății de miliarde. Reșița contează azi ca fiind unul dintre cele mai importante și bogate centre industriale ale țării. Subsolul ei, de asemenea, poartă bogății nenumărate.

Este de remarcat că în afară de imensele bogății ale subsolului, Reșița și împrejurimile ei au fost bogat dotate de natură și cu minunate priveliști. În special de mare efect este priveliștea ce i se arată călătorului când vine dela Bocșa spre Reșița, de-a-lungul Berzavei. Înainte de intrarea în Reșița se vede în stânga, avansând ca lava unui vulcan, un munte turtit, provenit din descărcarea sguerei fierbinte a furnalelor, a oțelăriilor etc.

Panorama uzinelor, de o frumusețe impozantă, se vede mai bine de pe Dealul Crucii, ce are o înălțime de 352 m deasupra mării,

În primul plan dela stânga la dreapta ne apare grupul celor două furnale înalte cu 7 aparate Cowper, 6 cuptoare Martin cu coșurile lor aliniat, având în față terase pentru depozitarea coxului și silozuri pentru minereuri, iar în spate Turnătoria.

În planul al doilea Laminoarele, iar în al treilea Fabrica de Locomotive, Forjeria, Fabrica de Mașini și, în fine, Fabrica de Poduri.

Coșurile fabricii, 23 de zid și 3 de tablă, ne apar ca niște țigări uriașe din care țâșnește încontinuu un fum ce plutește alene deasupra minunatului oraș.

În locul vechilor ciocane de altă dată sunt acum ridicate mari uzine și fabrici, într'un stil arhitectonic impozant, care atrage atenția și mirarea vizitatorilor.

Invențiile timpului modern, bazate pe puterea aburului și a electricității, au făcut ca actualele uzine să apară ca niște uriași față de jucăriile de altă dată.

Pentru a-ți da seama despre măreția și posibilitățile enorme de producție ale acestui așezământ industrial, trebuie neapărat să-l vezi.

Să vezi cum întruna, iarna și vara, ziua și noaptea, cele 26 de coșuri varsă nori de fum, arătând că munca nu se oprește aici niciodată. Să trăiești în mijlocul acestei mari frământări, învăluit, furat de imensa trepidație a vieții de muncă, în mijlocul vuietelor, al asurzitoarelor izbituri cu care cad marile ciocane, al șuierului aburului, al duduului motoarelor. Trebuie neapărat să vezi marile uzine, să intri în ele, pentru a-ți face o idee și de grandoarea lor și de splendoarea priveliștilor și aspectelor ce ți le oferă. Când vei intra în ele, nu vei vedea mișunând oameni fără număr, doborâți de încordări și de încleștări nimicitoare. Vei vedea însă pe om mic, neînsemnat, și vei vedea enormă și vie mașina. Macarale uriașe, mișcându-se cu precizie și cu siguranță de braț omenesc, apucă și ridică greutatea strivitoare. Furnalele înalte scurg în oale imense șuvoiul de foc al fierului topit. Țâșnesc scânteii — foc minunat de artificii — plutește în jur lumină, albastră și tare. E frumos. Te simți și tu mic și neînsemnat și înțelegi că poezia nu se găsește numai în cântece, în cărți sau în seninul cerului și al mării. În jurul tău clocotește munca, creația. Și înțelegi, pricepi fără voie, simți pătrunzându-ți în suflet frumusețea ei.

Aceasta e Reșița și aceasta e vieța uzinelor sale. Ce condei ar putea o descrie așa cum e cu adevărat, așa cum o simți când o vezi? Trecând la prezentarea priveliștilor naturale, ne vom mărturisi și aici neputința de a face o descriere care să se apropie de splendorile reale.

Un tablou de o minunată frumusețe a naturii ni se desfășoară în fața ochilor, în timpul verii, dacă venind dinspre Oravița către Reșița trecem pe drumul „Șeua Lupacului”. Privind atunci covorul de verdeață ce se întinde spre Valea Berzavei, simțim întradevăr o imensă plăcere care ne umple ființa.

Spre Sud de Reșița se află un munte chel, cu o înălțime de 314 m, numit Gol, care se continuă spre Est cu munții Budinic, Archița ce atinge o înălțime de 571 m și Trigloveț. Între acești munți și lanțul Dognecea se află valea foarte pitorească a Domanului.

Frumusețile naturale ale Văii Domanului sunt indescriptibile. La fiecare cotitură se înfățișează ochilor tot mai frumoase tablouri. De-a-lungul văii curge un pâraiaș sălbatec până în Reșița Română, unde se varsă în Berzava.

Într'un loc de pe vale se află un perete de stâncă, din care izvorăște o apă cristalină cu o temperatură de +10°C, numit ă „Isvorul Rece”.

În stânga văii se află munții Berzavița, cu o înălțime de 581 m. În dreapta sunt munții de calcar Gol și Archița, care se prelungesc mai departe cu o dumbravă. Acești munți formează o extremitate a lanțului de munți care

pornește dela Moldova-Nouă de lângă Dunăre și se întind până la Reșița Română, unde se termină cu Gol.

În Valea Domanului sunt numeroase peșteri, unele mai mici din care țâșnesc izvoare bogate de apă, și una mai mare, numită „Peștera Stirnic”, a cărei descriere o dau amănunțit mai departe.

Spre Est de Reșița se ridică impozantul munte Rankina, cu o înălțime de 585 m, separat prin Valea Sodol de lanțul munților Budinic, Trigloveț și Archița.

Din valea adâncă a Sodolului pornește un drumn de care, ce merge spre satul Cuptoare, apoi la stânga spre Secul și mai departe în sus spre muntele Semenic și în jos spre Văliug. Despre peștera Sodol, muntele Semenic și localitatea Văliug dau mai departe descrieri separate.

La Sud de Secul se află muntele Piatra Albă, cu o înălțime de 756 m. Spre Est de Secul se află Valea Râul Alb, care de asemenea este foarte bogată în frumuseți naturale demne de admirat.

În partea dreaptă a Berzavei se află lanțul de munți zis Balnoveț, cu o înălțime de 413 m.

Spre Vest de Balnoveț urmează dealurile Coasta Birla și Țerova. Aceste dealuri merg mai departe spre Vest până în Reșița Română, unde se termină cu Dealul Crucii, de pe care se poate prinde cu vederea, de jurîmprejur, o frumoasă panoramă spre Călnic, Țerova până spre Târnova, precum și întreaga Reșița.

Amintesc în treacăt că Târnova este singura comună din Banat ce și-a păstrat până astăzi caracterul ei pur dac. Timp de atâtea secole locuitorii acestei comune au trăit aproape complet izolați, reușind să-și menție obiceiurile și pitorescul lor port din vechime. Încă și astăzi femeile târnovence, vestite pentru vrednicia și frumusețea lor răpitoare, poartă pe frunte câte o bandă de catifea neagră, ce le face și mai interesante. Cine a văzut o femeie tânără și frumoasă din Târnova de sigur că nu-i mai poate uita chipul și talia.

Peștera de Calc a Reșiței (Stirnic)

În direcția Sud-Nord la cca 5 km de Reșița se desface mica vale a Stirnicului.

Pe versantul nordic al Dealului Gioaca, la 130 m deasupra albiei pârâului „Izvorul Rece”, se află intrarea în așa zisa Peșteră de Calc a Reșiței, descoperită în 1829 prin următoarea întâmplare:

Un câine de vânătoare, care aparținea unui practicant de mine, urmărind o vulpe ce se refugiase în una din multele găuri din roca de calcar, dispăru fără urme.

S'au făcut atunci cercetări pentru găsirea câinelui, dar fără rezultat.

În cele din urmă se oferi un Român din satul Cuptoare, care pentru o sumă de bani reuși să scoată câinele din peșteră.

Faptul că deschiderea era circulabilă și că la aruncarea unei pietre se auzea un sunet, precum și vorbele ce umblau prin popor, că în Stirnic ar fi o peșteră în care se ascundeau locuitorii cu averile lor în timpul războiului cu Turcii, au determinat mai târziu constituirea unei societăți, care mări intrarea și făcu accesibil interiorul peșterii.

În prezent este amenajat un drum în serpentină lung de 410 m, iar în fața intrării o terasă frumoasă, de unde poți cuprinde cu vederea un larg peisaj până la Doman.

Fundul peșterii coboară la cca 10 stânjeni sub intrare.

În interior se întinde către Vest, Nord și Est.

La Vest sunt vizibile cele mai mari spații cu înălțimi între 4 și 6 m, care în unele locuri se micșorează până la 1 m.

În părțile nordice sunt și înălțimi până la 12 m. Părțile dela răsărit sunt circulabile până la o depărtare de 100 metri.

Frumoase stalactite ornamentează plafonul peșterii. Dacă se sparge crusta calcaroasă de jos, se dă însă de un strat de lemm în care se găsesc împrăștiate fosile de oase de Ursus Spelacus, Felis Spelaca și Elephas Primigenius, ca; dinți, coaste, vertebre, etc.

În interior nu curge apă, pereții sunt uscați și numai după ploi durabile apar picături.

În prezent peștera pare să ofere un bun adăpost de iarnă pentru lilieci.

Peștera Micul Sodol (lângă Reșița).

Pe versantul nordic al Micului Sodol, într'un perete de stânci râpoase de calcar, cu vârfurile acoperite de păduri, se deschid o mulțime de găuri de peșteri, care sunt probabil în legătură între ele, întinzându-se până la peștera mai mare dela Comarnic,

Intrarea cea mai accesibilă se află la circa 100 metri deasupra fundului văii Sodol și e îndreptată spre răsărit. Înălțimea și lățimea ei variază între 1 și 4 metri.

După o lungime de circa 100 metri, cu mici curbe, se îndreaptă brusc spre Nord, cu o coborîre de circa 25°, până la o adâncime de 20 stânjeni. În peșteră nu sunt stalactite și nici resturi de animale preistorice. Din această cauză se deduce că la ploi mari peștera a fost umplută de apă, care a spălat și a târît afară orice resturi. Pe pereții ei se observă chiar urmele lăsate de apă. În ceea ce privește intrarea, se vede că a fost închisă odată prin'două ziduri de piatră, găurite, în grosime de 1 metru și depărtate între ele la 6 metri.

Aci se zice că s'ar fi refugiat locuitorii în timpul năvălirii Turcilor. O a doua peșteră așezată mai sus nu este accesibilă decât servindu-te de funii și diferite unelte.

Peștera Comarnic

La o depărtare de 19 km spre S—E de Reșița, pe drumul particular ce duce la Anina, prin pădurile Societății Reșița, se află impresionanta peșteră Comarnic.

Acest impozant monument natural este opera râului subteran Poniceva, care în flecursul timpului și-a părăsit vechea sa albie. Judecând după șgomotul subteran ce se aude și după trepidațiile ce se simt sub picioare, cursul Ponicevei trece acum, de sigur, pe sub alte straturi mai dedesubt, pe care a reușit să le sfredelească. Afară de mugetul acesta asurzitor, o altă probă de existența cursului subteran al acestei ape este și o porțiune comună ambelor albie ce a fost descoperită în ultimul timp de turiști. În general, uriașa grotă constă dintr'o galerie principală de 1.760 m lungime, din care se ramifică un întreg sistem de galerii laterale mai mici ce însumează o lungime de 910 m; ele găuresc aproape orizontal întregul masiv muntos dintre Navezul-Mic, înalt de 631 m și Clonțu Putnata, înalt de 661 m. Deși este ușor accesibilă, fără ghid te poți rătăci în interiorul ei din cauza numeroaselor sale ramificații, unele încă neexplorate. Așa se explică și scheletele de oameni găsite în interior.

Temperatura aerului este scăzută până la +5° C. Numeroase stalactite și stalagmite ne apar ca niște adevărate coloane, iar picături de apă curg din când în când. Un frumos ornament ți-l oferă pe ici pe colea și stâncile de cuarț înegrite de apele feruginoase ce s'au scurs peste ele. Lățimea și înălțimea cresc pe unele locuri, formând adevărate saloane, iar pe alte părți se micșorează așa încât trebuie să te apleci ca să treci. De sub peșteră vine un șgomot înăbușit și îngrozitor produs de cascadele subterane ale Ponicevei. În prezent, intrarea peșterii este închisă cu uși din zăbrele de fier, iar pentru vizitarea interiorului trebuie să ai neapărat permis dela Soc. Reșița.

ANINA

E o localitate foarte simpatică, așezată într'o vale largă și adâncă, înconjurată de toate părțile de munți împăduriți cu fagi și brazi seculari, martorii tainici ai tuturor evenimentelor ce s'au petrecut altădată pe aceste locuri. Denumirea de Anina vine dela arini—anini, ce creșteau pe locul care s'a amenajat pentru uzinele de aci.

Casele sunt toate ale Societății Reșița, care le-a construit exclusiv pentru lucrătorii și funcționarii săi dela mine și uzine. Așezarea lor în ordine și costisă ca într'un amfiteatru pe curbele de nivel ale terenului îți produce o frumoasă și plăcută impresie.

În fundul acestei uriașe căldări, formată de configurația terenului, se află instalate acum centrala electrică și fabrica de șuruburi.

Lateral așezate, cam de-a-lungul căii ferate, privesc cu mândrie impozantele turnuri de extracție și instalațiunile de separat și spălat cărbunii de piatră scoși cu atâta trudă dela adâncimi ce au depășit 700 m.

Toate aceste instalațiuni miniere și metalurgice par că ar strica întru câțva splendidul pitoresc al regiunii.

Gândind la instalațiunile de separație și de pulverizare a cărbunilor, și se pare că ai senzația că praful și fumul dela uzine plutesc pretutindeni în aer.

Coloarea deschisă a caselor desminte însă această senzație, ce poate fi numai o autosugestie.

În localitate societatea a construit de curând un spital modern, precum și un cazinou cu restaurant și sală de spectacole, servind și ca sală de dans. Numărul locuitorilor este aproape 10.000.

Ei trăiesc o viață ideală, cu petreceri colective, specifică minerilor, ce se înfrățesc prin pericolele comune ale muncii lor din adâncul abis al minelor.

Lacul și barajul Bohui

În apropiere de Anina, apa râului Bohui este oprită în cursul ei de un baraj, ce-i poartă numele, formând un lac splendid cu o suprafață de 1,6 km² și cu cea mai mare adâncime de 27 metri. Barajul prezintă o grosime la coronament de 6 metri, iar jos la bază de circa 13 metri. În apa sa limpede, Soc. Reșița face crescătorie de păstrăvi americani, păstrăvi de râu și crap. Păstrăvii americani ajung până la o lungime de 60 cm. Pescuitul e permis oricui contra sumei de lei 80 pentru 1 kg de pește prins, Apa strânsă de baraj servește pentru alimentarea localităților Steierdorf și Anina.

În timpuri de secetă, apa necesară se lasă să se scurgă printr'un subteran, care apare iarăși la suprafață în peștera Bohui, de unde se conduce la Anina printr'un tunel.

Pentru excursioniști, lacul Bohui oferă o romantică priveliște, pitorească și fermecătoare, Brazii de pe marginea dantelată a lacului, oglindindu-se perfect în apă, par ca și răsturnați spre fundul albiei, Într'un pavilion dela debarcader se găsește un registru, care se pune la dispoziția vizitatorilor mai mari spre a-și înscrie impresiile lor.

Relev cuvintele scrise de un mare personaj american, pe care l-am însoțit oficial în anul 1928. Pe românește ar suna cam astfel: „Atâta frumusețe n'am văzut!”

Pentru a gusta ceva și din senzațiile apei, care te ademenește cu luciul ei, vizitatorilor le stau la dispoziție 5 bărci.

Păcat că nu se mai dă voie să se facă și baie!

BOZOVICI

La o depărtare de 30 km de Anina, — socotiți pe șoseaua națională ce trece de-a-lungul Minișului — în depresiunea dela confluența acestui râu cu Nera, se află așezată liniștita localitate Bozovici cu un trecut oarecum cunoscut. La prima vedere îți pare mai mult un târg mare deschis, în care pătrund în afară de șoseaua dinspre Anina încă 2 șosele: una ce vine dinspre Oravița peste Cărbunari și alta dinspre Valea Cernei prin Băile Herculane-Mehadia.

Importanța sa militară de sub regimul austro-ungar — ca localitate aproape de graniță — ne-o dovedește solida clădire a cazărmii încă existentă, ce a fost construită pe timpul Mariei Thereza pentru regimentul 13 grăniceresc, și în care astăzi se află o școală de meserii și un gimnaziu. În mijlocul comunei rămâi plăcut impresionat de frumosul parc comunal ce se întinde ca un covor verde presărat cu flori divers colorate. Casele sunt așezate într'o oarecare ordine, și-ți par că nu au nimic deosebit. Poate de vină este și abundența minunatelor peisagii cu care ne-am desfătat pe tot parcursul drumului.

Ca să ai însă o frumoasă panoramă a comunei, precum și o vedere mai întinsă asupra pitorescului dimprejur, trebuie neapărat să faci ascensiunea pe Dealul Celor 3 Craci, zis și al Calvarului.

Odată ce ai ajuns în vârf ți se desfășoară înaintea ochilor priveliști cu adevărat fermecătoare.

Spre Nord zărești apărând la orizontul depărtat, într'o culoare albăstrue, melancolicul munte Semenic.

Spre Vest zărești muntele Pleșiva, înalt de 1.144 m, ce concurează în frumusețe cu Semenicul.

Într'un semicerc dela N, E. spre S. V., pe o rază de 15—20 km, se întinde frumoasa țară a Almajului, acoperită de păduri seculare, alternând cu livezi și ogoare întinse de grâu și porumb, străbătută cam diametral de sălbatecul curs al Nerei.

Printre satele principale cuprinse în această regiune, amintim la rând: Borloveni, Pataș, Prilipeți, Prigor, Rudăria, Bania, Gârbovăț, Șopotul Vechi, Dalboșeț, Moceriș și Lăpușnicul-Mare. Judecând numai după bogăția solului cu îmbrăcămintea lui de păduri, livezi și cereale, se poate zice cu drept cuvânt că pare o țară binecuvântată de Dumnezeu.

De asemeni în subsolul său există zăcăminte de cărbuni lignit, exploatare altădată de Soc. Reșița.

Din cauza straturilor cam subțiri, exploatarea lor a fost însă părăsită mai târziu, fiind socotită ca nerentabilă. Altă bogăție a subsolului din acest ținut al Almajului este și aurul. După ploi torențiale, Nera și Minișul aduc cu apele lor părțile de aur ce se strângeau altădată de țigani.

Economia națională a țării impune astăzi să se facă noi încercări spre a pune în valoare și aceste avuții ale subsolului bănățean.

ORAVIȚA

Așezată în centrul județului Caraș, a fost ridicată de câțiva — la rangul de capitală.

Seamănă însă mai mult unei comune rurale — cu casele orânduite deoparte și de alta a unei singure străzi principale, lungă de vreo 5 km.

Afară de palatul prefecturii, situat pe local unde era înainte vreme o moară a Soc. Reșița, nu vezi altă casă mai răsărită.

Privită de pe dealurile din față, Oravița are însă un farmec deosebit; în panorama ce îți se desfășoară dinaintea ochilor distingi culoarea albă a caselor ce alternează până se pierde cu verdele închis al arborilor.

Legătura sa cu Anina se face printr'o linie ferată admirabil încadrată cu poieni și livezi, a cărui descriere o dau mai departe separat, precum și printr'o șosea națională, în lungime de cca 15 km, ce trece printr'o pădure umbroasă de brazi.

Pentru turiștii ce sosesc la Oravița, veșnic dornici de preumblări, se recomandă a vizita următoarele împrejurimi: Marilla, Viaductul Jitin, Tâlva-Mare, Cascada Jitinei, Peștera dela izvorul Jitin, muntele Simion de 920 m, muntele Rol, făcându-se ascensiunea fie prin Poiana Juliei, la o înălțime de 916 m, fie prin Ciclova, Poteca Hoților, la Rolul Nou, înalt de 987 m; de asemenea muntele Pleșiva, de unde poți cuprinde cu ochiul priveliști admirabile până la Dunăre.

Printre comunele mai depărtate așezate împrejurul Oraviței indicăm:

La 28 km, Sasca-Montană, cu împrejurimile: Dealul Calvarului, de 519 m înălțime; Peșterile Hoțului și a Lupului; Stipanari și Șopotul-Nou.

La 54 km, Moldova-Veche, cu împrejurimile: Peștera Gaura-Mare; Dealul Fântâna Groasă de 636 m înălțime, de pe care poți prinde cu vederea întregul curs al Dunării din părțile acestea.

Turiștilor ajunși aci se recomandă a nu pierde ocazia de a face o excursie cu vaporul pe Dunăre în jos prin Cataracte până la Turnul-Severin. Această excursie fiind foarte interesantă și instructivă, i-am rezervat o descriere separată.

La 25 km, Socolari, de unde poți vizita:

a) În apropiere, ruinele vechei cetăți Socolari, ce a jucat un rol important în istorie;

b) La o depărtare de cca 20 km, cele 3 cascade ale Beușniței și lacul izvor Ochiul Beului. Cu acest scop, pornind din Socolari apuci drumul privat al Soc. Reșița ce se îndreaptă către Anina.

Cam la jumătatea acestui drum, ce trece tot prin regiuni păduroase, ajungi la ramificația „spre Beușnița”.

De aci, mergând spre dreapta, sosești la pavilionul Societății Reșița, de unde începe să ți se prezinte spectacolul atrăgător și divertisant al cascadelor.

Prima cascadă a Beușniței ți se arată drept în față ca un splendid spectacol de film.

Fuioarele de apă se revarsă dela o înălțime de 14 m peste praguri stâncoase, producând spume bogate însoțite de un tumult armonios.

Iar prin împrăștierea picăturilor de apă, fin pulverizate, simțim o plăcută răcoreală după arșița ce am îndurat-o pe drum.

Ceva mai departe de-a-lungul pârâului întâlnești a 2-a cascadă, formată din 2 mari șuvoaie, producând un murmur profund ca sgomotul unei mari orgi de catedrală.

Imediat mai sus întâlnești și a 3-a cascadă, mult mai largă, dar cu o mulțime de blocuri stâncoase ce-i împiedecă calea și-i risipește apa în nenumărate șuvițe.

Spectacolul ce ți se arată în fața ochilor este așa de sublim, încât rămâi extaziat minute întregi.

Din înălțimea impozantă a masivilor stâncoși se prăvălește din piatră în piatră șuvoiul de apă cristalină și rece de munte, tocind și lustruind stâncile cu frecatul ei continuu. Pe deasupra, un concert de păsărele completează vijelioasa simfonie a cascadelor.

Pentru a vizita și Ochiul Beului te înapoiezi pe același drum și, ajungând șoseaua principală, străbați drumul ce se ramifică pe partea cealaltă.

După un parcurs numai de câteva minute ajungi la locul căutat, denumit Ochiul Beului.

Din apele subterane ale Beușniței, un izvor alimentează din abundență acest lac, care se scurge apoi mai departe, formând un pârâu plin de farmec și pitoresc.

*

* *

În direcția N. V. de Oravița se întinde tot mai departe regiunea așa zisă a Torontalului, foarte bogată în grâne, arbori fructiferi și vite.

Printre localitățile înglobate în această regiune dela granița de Vest a țării sunt de remarcat Partos și Deta, cunoscute pentru cultura orezului, precum și Banloc, unde se află castelul cu ferma model a Alteței Sale Regale Principesa Elisabeta.

CICLOVA

Un drum șerpuit cu priveliști încântătoare de o parte și de alta te duce vreo 4 km în direcția rezultantă spre S,—E, de Oravița, unde se află frumoasa localitate Ciclova, renumită mai înainte vreme pentru exploatarea sale de mine și fierării. Ca dată a întemeierii se dă anul 1735, când au sosit aci un grup de Olteni emigranți ce au făcut primele gospodării, fapt care indispușese foarte mult curtea imperială din Viena.

Pentru amintirea acestei date, în 1935, luna August, au avut loc la Ciclova-Montană mari serbări, comemorându-se astfel 200 de ani dela colonizarea Oltenilor în Banat.

Au participat locuitorii și autoritățile din comunele; Bocșa-Montană, Cărbunari, Ciclova-Montană, Coronini, Dognecea, Moldova-Nouă, Oravița, Padina-Matei, Ocna-de-Fer, Reșița, Rusova-Nouă, Sasca-Montană, Stipănari și Văliug, precum și două comune din Banatul iugoslav, anume Straja și Satul-Nou.

Casele din Ciclova stau înșirate de-a-lungul unei văi lungi de 7 km, ce începe dela Ciclova Română dinspre Răcașdia și termină spre N.—E. cu Ciclova-Montană.

De pe înălțimile dimprejur poți prinde cu vederea o admirabilă priveliște spre Oravița și spre muntele Rol.

În Ciclova se află renumita fabrică de bere ce-i poartă numele și cunoscută pentru gustul foarte plăcut al băuturii ce prepară. Acest gust se datorește în special apei de munte, unică în calitatea sa și cu care se face fermentarea orzului.

O instalațiune veche de ciocane cu acțiune hidraulică a fabricat până mai anii trecuți sape, lopeți și alte obiecte agricole.

Din cauza întreruperii exploatării ce avea loc în timpul de secetă, când deci roata hidraulică nu mai putea da forța mecanică necesară instalațiunilor, făcând-o astfel nerentabilă, s'a dispus sistarea ei și predarea spre fabricație a articolelor sale la fabrica de mașini agricole din Bocșa Română.

Pentru frumuseți naturale se recomandă a se face ascensiuni pe munții dimprejur; de asemenea vizitarea importantei mânăstiri denumită a „Călugărului”.

Această mânăstire a fost zidită în 1859 și a devenit un lăcaș de credință pentru mai toți locuitorii dimprejur pe o rază ce se întinde până la Dunăre.

SASCA

Dacă pornești de pe malul Dunării din dreptul localității Moldova-Veche și o apuci prin Moldova-Nouă spre Sasca — aceasta fiind și scopul călătoriei — drumul ce îl ai de parcurs trece peste numeroși munți înalți.

După cca 3 ore de mers ajungi la punctul denumit Cadâna, unde drumul intră în pădure, și în dreptul căruia altădată se afla o vestită topitorie pentru minereurile de aramă extrase de pe teritoriile dimprejur.

Drumul continuă apoi peste alți munți din ce în ce mai scunzi.

După vreo oră ajungi în valea unui pârâu ce se varsă în Nera și în care se află așezată frumoasa localitate muntoasă Sasca, înzestrată de natură cu priveliști pitorești uimitoare.

Locuitorii ei sunt în majoritate Români, printre care au mai rămas și câțiva germani colonizați aci de pe vremea topitoriilor de aramă și plumb, ale căror urme se mai văd încă și astăzi.

MOLDOVA-VECHE ȘI MOLDOVA-NOUĂ

Dacă pornești cu vaporul dela Baziaș pe Dunăre în jos și străbați o distanță de aproximativ 25 km, ajungi la Moldova-Veche, o localitate bine cunoscută pentru rolul important ce l-a jucat în istorie.

În dreptul ei se găsesc pe malul Dunării încă și astăzi multe sarcofagii, inscripții și urme de exploatări de mine ce ne amintesc de timpul Romanilor.

Tot aci generalul Mercy, guvernator austriac, ridicase în secolul al XVIII-lea o cetate mică cu scopuri militare.

Astăzi Moldova-Veche a devenit un port însemnat pe țărmul românesc al bătrânei Dunării.

De asemenea și în ce privește pitorescul localității însăși, cât și al împrejurimilor sale, nu stă mai prejos.

Foarte interesant de examinat este mai ales cursul Dunării în avale.

Întradevăr, de aci albia fluviului începe să devină un plan înclinat, presărat cu un lanț de stânci ieșinde, pe o lungime de cca 9 km, formând serioase piedici pentru navigație.

Pentru ca mersul apei să-și câștige în lățime ceea ce nu poate obține în adâncime, Dunărea se împarte aci în 2 mari brațe, a căror lățime împreună trece de 2 km, pe când adâncimea nu atinge decât 2—3 m sub nivelul cel mai scăzut, cu o pantă de abia 8 cm/km.

Cele 2 brațe închid între ele insula numită Moldova, de aprox, 5 km lungime și 2,5 km lățime, precum și un întreg șir de bancuri variabile, după puterea de scurgere a apei.

Priveliștea ce ți-o oferă apa cu adâncurile ei este plină de farmec și melancolie.

În spre N.—E., la o depărtare de cca 1/2 oră, pe frumoasa șosea ce te duce la Sasca Montană, se află Moldova-Nouă, cunoscută mai înainte vreme de asemenea pentru exploatarea sale de mine de aramă.

Astăzi Moldova-Nouă este renumită pentru întinsele podgorii ce posedă aci Soc. Reșița și care constituie o importantă sursă de venituri pentru ea.

BAZIAȘ

Este o mică localitate la granița noastră de apus, unde Dunărea intră în țară.

Pe locul acesta așezaseră Romanii altădată puternica cetate Lederata, ce le servea pentru a face față scopurilor lor militare dinspre răsărit.

Sub regimul austro-ungar, Baziașul a jucat de asemenea o mare importanță, fiind folosit ca port și gară în legătură cu linia de cale ferată Baziaș-Timișoara.

Astăzi, cele câteva zeci de case ce de altfel sunt foarte cochete, așezate în amfiteatru pe o coastă de deal, servesc mai mult ca locuințe pentru funcționarii vamali și soldații noștri dela graniță

În ce privește pitorescul regiunii, ai aci de admirat imensa apă a Dunării, ce curge majestos printre malul deschis sârbesc și cel stâncos românesc, plin de farmec.

ORȘOVA

Dela Turnul-Severin nu te mai desparte de Orșova decât vreo 23 km, pe care acceleratul îi străbate pe negândite, trecând vijelios prin fața gărilor intermediare Gura Văii și Vârciorova.

Tot cam aceeași distanță o poți parcurge fie cu automobilul, pe șoseaua națională de-a-lungul apei sclipitoare a Dunării, fie cu vaporul pe Dunăre în sus.

Odată ce ai ajuns în portul Orșova, rămâi ca fermecat de priveliștea înconjurătoare și mișcarea de pe cheiu.

Nenumărate bărci, șleपुरi și vapoare așteaptă ordine de plecare.

Pe cheiu te asurzește sgomotul făcut de hamali și marinari, de locomotiva ce manevrează vagoanele cu mărfuri, precum și vehiculele de tot felul, ce se îmbulzesc, îngreuiind circulația pietonilor.

Dacă ne concentrăm puțin gândul către trecutul istoric al acestei localități, ne dăm acum perfect seama de ce Romanii construiseră tocmai aci vechea lor așezare „Tierna”, pe ale cărei ruine s'a ridicat Orșova de astăzi; de sigur că numai datorită poziției sale favorabile, formând nodul cel mai important al Dunării sub poalele munților Sretinei și la gura râului Cerna.

Și astăzi se mai văd presărate diferite ruine de lucrări de artă de pe vremea Romanilor.

După năvălirea popoarelor barbare și înjgheizarea Statelor europene, Orșova își păstrează caracterul său important ca punct comun al Ungariei, Serbiei, României și Turciei.

Astăzi, trecută în patrimoniul României, a rămas numai cu importanța de port și de localitate turistică.

În ce privește pitorescul localității și împrejurimile sale, nu putem avea decât cuvinte de profundă admirație. Așezată între munți frumoși și o apă întinsă ca o uriașă bandă ce curge majestos, rămâi ca fermecat de frumoasele priveliști ce ți se desfășoară înaintea ochilor.

Ca urbanistică, orașelul pare întradevăr cochet, cu case frumos orânduite și străzi destul de curate.

Plimbându-ne ochii peste imensa masă de apă a Dunării până spre malul opus, îți apare în față portul sârbesc Tekija, cu care Orșova pare că-și dispută întâietatea economică.

În apropiere de Orșova, peste gura Cernei, spre piciorul muntelui Alion, stă în umbra unui rând de plop înalți „Mica Capelă”, ridicată pe acest loc după înfrângerea care urmă luptei de libertate din anul 1848/49.

Aci fură îngropate de Kossuth coroana și insignele regale ungare în noaptea de 23 August 1849. Abia la 8 Septembrie 1853 ele fură găsite și transportate pe un vapor la Viena, reședința regească de atunci.

Pentru amintirea acestui eveniment s'a ridicat în 1856, din ordin regesc, Mica Capelă, în interiorul căreia o placă de marmoră precizează și comemorează locul unde erau îngropate coroana și insignele regale.

Nouă, Românilor, localitatea Orșova și ținuturile dimprejurul ei ne evocă luptele bravilor noștri ostași care s'au jertfit pentru întregirea neamului. De aceea, călcând pe locurile acestea trecute în istorie, se cuvine să păstrăm un moment de tăcere și reculegere în memoria lor.

Dacă pornești dela gară și parcurgi vreo 3 km spre Dunăre, ajungi în port. Ceea ce este mai interesant de văzut aci este de sigur cheiul.

Lungimea sa de 700 m, dintre care 60 m cu scări la apă, cât și liniile de cale ferată și dispozitivele de încărcare și descărcare de pe platoul de deasupra, îl fac pe cât de impozant, pe atât de interesant.

Contra apei, zidul vertical este asigurat cu piloți de stejar și piatră aruncată la bază.

Construcția acestui chei s'a făcut în anii 1896/98 și a costat 1,000.000 florini.

Numeroasele vapoare ce sosesc în port par că aduc cu ele briza din țările pe care le-au străbătut.

Găzduit la unul din hotelurile de pe vastul cheiu zis și bulevard, cu diferitele sale magazine și restaurante, ai o priveliște minunată a întregului țărm al Dunării. Totodată simți cum te înconjoară un aer umed și plăcut, venit din larg, ce-ți amintește de visurile romantice ale opilăriei când toți doream să devenim marinari.

ADA-KALEH

Mai jos de locul unde se găsește capela dela Orșova, Dunărea își lățește mult albia și-ți apare în față, răsărită din mijlocul apei, romantica insulă Ada-Kaleh, lată până la 500 m și lungă de 1.750 m. Cu populația ei pur mahomedană, ce nu depășește de 1.000 suflete, este și astăzi o vie amintire de pe timpul expansiunii turcești.

Întărită în 1689 de generalul austriac Heister, ea fu recucerită de Turci, care o ținură până la pacea dela Passarovitz, când iarăși ajunse în posesia Austriei.

Regele ungur Carol al III-lea o rezidi și reîntări mai târziu pe aceleași ruine.

Tot atunci, pe malul sârbesc fu ridicată cetatea Elisabeth, pe care prințul sârb Mihael Obrenovics o dăruiește în anul 1868.

La 1739, după pacea dela Belgrad, Ada-Kaleh căzu iarăși sub stăpânirea turcească.

În 1790 fu însă reocupată de Austriaci care, după pacea dela Șiștov, o cedară din nou Sultanului.

Turcii o păstrară până în timpul războiului lor cu Rușii, la 1878, când la cererea Sultanului populația turcească a insulei fu luată în sprijin de Statul austro-ungar, păstrându-și însă administrația ei autonomă, cu caracter turcesc, până în timpul trecerii ei la România.

Ada-Kaleh este astăzi recunoscută ca stațiune climatică, Are o climă blândă care permite o floră mediteraniană. Cresc între altele: leandri, migdali, castani, smochini, chiparoși etc.

Culturile de trandafiri pentru parfumuri au fost părăsite de câțva timp din cauza inundațiilor ce se întâmplă adesea, făcându-le mari stricăciuni.

Pe partea din amonte a insulei este amenajat un splendid parc de castani sălbateci, iar pe cealaltă parte din aval se află ruinele puternicei cetăți de altădată, cu 3 rânduri de ziduri și tot atâtea șanțuri despărțitoare pentru apă.

Spre răsăritul insulei se înalță impunător o frumoasă geamie, fostă înainte de 1799 mănăstire franciscană.

Interiorul ei este împodobit cu diferite covoare de mare preț, printre care este de remarcat covorul cel mare de 16X12 m așternut jos și care a fost donat de sultanul Abdul-Hamid.

Pentru luminarea orașului și forța necesară diferitelor fabrici, soc. Musulmană a construit de curând o uzină electrică.

Pe insulă se află o singură școală primară, unde se predau lecțiile în limba română și turcă.

Ca fabrici enumerăm; o fabrică de țigări de foi a Statului, o țesătorie, o fabrică de rahat etc. În orașel se pot procura foarte ieftin produsele acestor fabrici, precum și diferite obiecte cu caracter turcesc.

Astăzi, datorită avantajelor de vamă ce i-au fost acordate de Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, în urma vizitei ce i-a făcut-o, starea economică a întregii insule este în plin progres.

LUGOJ

Este un oraș de șes, așezat pe același loc unde altădată fusese o întărită castră romană.

Datorită poziției sale importante, această castră cu timpul s'a mărit și transformat, așa încât la 1376 apare cunoscută ca cetate, iar pe la 1428 devine oraș, începând să joace un rol de frunte în întreg Banatul.

Sub jugul turcesc a stat până la 1699.

Zidurile vechei cetăți s'au păstrat până în 1701, când au fost dărâmate complet.

La 1779 s'a încorporat la Ungaria. Atât înainte, cât și după războiul mondial, Lugojul a dus o viață cu mult puls românesc.

Aci s'au inspirat mulți poeți și compozitori populari în cântecele lor, cel mai ilustru rămânând însă Vidu în Ana Lugojana.

Datorită dezvoltării sale culturale și economice, precum și mijloacelor de comunicație, situat fiind pe linia principală Tumul-Severin-Timișoara, Lugojul devine chiar de la începutul regimului românesc capitala județului Caraș-Severin și mai târziu numai a județului Severin.

În ce privește pitorescul orașului, sunt de remarcat atât străzile sale curate cu edificii frumoase, cât mai ales liniștita apă a râului Timiș ce curge majestos prin mijlocul orașului și peste care sunt aruncate mai multe poduri de fier, foarte elegante și solide.

Ca edificii impozante amintesc; liceul Coriolan Brediceanu, o școală normală de fete, episcopia unită, precum și un mare și modern spital cu secțiuni pentru toate boalele.

Numeroasele coșuri de fabrici, ce se înalță majestos în aer, arată de asemenea că acest oraș nu e lipsit nici de o viață intens industrială.

Printre fabricile sale amintesc „Industria textilă Lugojană“ S. A., cu o țesătorie de mătase neîntrecută în întreaga țară.

În ce privește populația sa de astăzi, Lugojul numără peste 24.000 locuitori, în mare majoritate Români, care formează aci un mare centru cultural naționalist ca și Caransebeșul

TIMIȘOARA

Așezată în plin șes, spre granița de Vest a țării, Timișoara contează astăzi printre cele dintâi orașe după București, atât ca mărime cât și ca frumusețe.

Trecutul său istoric este foarte important și demn de a fi cunoscut.

Pe vremea Romanilor fusese ales ca loc pentru aşezarea romană „Mansio Tibiscum”, servind de bază strategică în luptele ce le-au purtat cu Dacii.

Ca cetate apare cunoscută pe vremea lui Carol Robert (1308/42).

Acesta aduse aci colonişti din diferite ţinuturi, cărora le-a dat multe privilegii în dauna populaţiei române de baştină.

În acest timp devine chiar reşedinţa regilor unguri.

Pe timpul eroului Ioan Huniade Corvin, al cărui castel se vede şi astăzi în apropierea teatrului, cetatea Timişoara a servit ca bază strategică în luptele contra Turcilor.

Mulţi Români au udat cu sângele lor câmpiile unde s'au dat pe atunci crâncenele lupte pentru susţinerea monarhiei ungare.

Căzută sub dominaţia turcească la anul 1552, i s'a impus un regim despotic, foarte aspru, care i-a stors toate veniturile, fără a-l face vreo îmbunătăţire. De acest jug s'a putut elibera numai după 164 ani, adică la anul 1716, când prinţul Eugen de Savoia reuşi s'o recucerească dela Turci după un asediu înverşunat ce a durat 48 de zile.

Forţele turce închise în cetate s'au ridicat la 18.000 oameni, dintre care 13.000 au fost olteni.

Pentru amintirea prinţului liberator, comuna Timişoara a denumit o stradă Eugen de Savoia.

Sub regimul austroungar, Timişoara, datorită poziţiei sale geografice în centrul Banatului — pe atunci întreg — progresă foarte repede.

În acest timp s'a clădit impozanta fortăreaţă ale cărei rămăşiţe le formează astăzi cazarma Tunarilor.

Mai târziu caracterul ei de fortificaţie a fost părăsit, iar suburbiile răsleţe care se formaseră în jurul cetăţii s'au încadrat într'o administraţie comunală unică. Astfel se explică şi locurile virane — unele cu plantaţii — ce se găsesc izolate între suburbiile sale denumite Principele Carol, Fabrica şi Mehala, aşezate în jurul cartierului central Cetate.

În timpurile din urmă pe locurile unde erau zidurile cetăţii s'au ridicat edificii mari şi frumoase.

Trecută sub regimul român, Timişoara, devenită şi capitala judeţului Timiş-Torontal, se numără printre oraşele care fac fală nu numai Banatului dar chiar ţării întregi.

Ca populaţie, numără aproximativ 100.000 locuitori, care după număr se înşiră astfel; Români, Şvabi, Unguri şi Sârbi. În cartierul central Cetate elementul românesc lipseşte aproape complet.

De altfel este bine cunoscut că sub dualismul austroungar, început dela 1867, timp de 50 ani, adică până la regimul român, s'a dus de către Unguri o

severă politică de desnaționalizarea Românilor, care însă nu a avut destul timp să-și desăvârșească nefasta operă.

Cu această ocazie s'a dovedit încă odată că poporul român e înzestrat din fire cu două calități, ce nu-l lasă să piară, și anume:

răbdarea și mlădierea, care-l fac să se ridice din nou și mai tare ori decâteori este obijduit.

În general starea economică-culturală a Românilor bănățeni este bună, iar prin manifestările lor muzicale au devenit vestiți.

În ce privește sistematizarea și frumusețea urbanistică a Timișoarei, pentru cine vine s'o viziteze, mai întâi îl impresionează vasta gară, denumită sub regimul român „Domnița Elena”.

Ajuns aci cu trenul, deodată ți se desfășoară înaintea ochilor un întins teren cu impozante instalațiuni de mișcare, numeroase linii de cale ferată, remize, ateliere de reparațiuni, etc.

Pornind dela gară în oraș, nu rămâi mai puțin impresionat de exemplara curățenie și aliniere a străzilor, străjuite de o parte și alta de mărețe și moderne edificii.

Strada principală ce duce în centrul orașului trece odată peste canalul Bega, ale cărui maluri sunt legate cu un pod elegant de fier în formă de arc. După o mică porțiune, aceeași stradă mai întâlneștem odată canalul Bega, al cărui traseu face aci o serpentină, ce trece pe sub un frumos pod de beton în formă de arc. Din dreptul acestui pod se desface la stânga, pe malul Begăi, romanticul parc Scudier, foarte frecventat de localnici.

De altfel orașul este înzestrat și cu alte 3 parcuri și acestea destul de frumoase, denumite; Eminescu, Regina Maria și Carmen Sylva.

Peste Bega mai găsim de asemenea un alt pod interesant, numit „Decebal”, în fața Băii Centrale.

Din punct de vedere arhitectonic și cultural, Timișoara stă în fruntea nu numai a Banatului, dar și a multor orașe mari ale țării.

Ea posedă numeroase școli primare și liceale, o școală normală de băieți, un internat de fete, o școală de arte și meserii. o școală de brigadieri silvici, o școală politehnică, un muzeu, un teatru și un cinematograf comunal etc.

Amintesc de asemenea catedrala catolică din Piața Coronini, Biserica Română greco-ortodoxă din strada Șaguna; apoi Băile cu plaje (strand), Băile Centrale, Cazarma Huniadi, Palatul Poștei, clădirile Băncii Naționale și Băncii Timișana.

Nu mai prejos stă Timișoara și din punct de vedere industrial.

Datorită bogăției de materiale prime aflate în ținutul Banatului, Timișoara numără cam 400 fabrici diferite, printre care remarcăm;

Fabrica de bere Timișoreană; Fabricile de ciocolată: Zamfirescu, Danubia, Kandia și Gourmand; Fabricile de tutun și de chibrituri; apoi fabrici de postav, de ghete, de pălării, de lanțuri, de mobile, de săpun etc,

Pentru dezvoltarea orașului din punct de vedere comercial, în mare parte a contribuit de sigur și canalul Bega, amenajat special pentru navigație cu vapoare și șlepuri.

Pe acest canal numeroase vapoare, ce remorchează șlepuri încărcate cu diferite produse, vin și pleacă, imprimând astfel Timișoarei și un intens puls comercial.

În special se exportă cereale și lemne de construcții și se importă diferite mașini.

În interiorul țării trimete produsele morilor din Timișoara și primește produse petrolifere etc.

Pentru turiști se recomandă a face excursie cu vaporeșul Morii Timișorene pe canalul Bega.

Acest mic voiaj este nu numai distractiv, dar și foarte instructiv, îndeosebi vizitând magnificele construcțiuni hidraulice, uzina de pompă a apelor, precum și ecluzele dela Sân-Mihai.

De asemenea mai sunt demne de vizitat la Timișoara și următoarele stabilimente industriale:

1. Uzinele alimentării cu apă, așezate în afara orașului, pe calea Buziașului.
2. Uzina comunală termo-electrică.
3. „ „ hidro-electrică.
4. Atelierele tramvaielor comunale.
5. „ „ C. F. R.

LOCALITĂȚI CLIMATICE ȘI BALNEARE

AURORA BANATULUI (STEIERDORF)

Încep acest capitol cu Aurora Banatului, nu atât pentru situația ei geografică centrală, dar — după cum o arată și numele — este o stațiune fermecătoare asemenea unei aurore ce revarsă raze luminoase asupra regiunilor ce gravitează concentric în jurul ei.

Depărtată de Anina la aproximativ 5 km, dispune de un admirabil loc de cură zis Sommerfrische, adică răcoare de vară.

Ca dată a întemeierii se ia anul 1773, când au sosit aci primii coloniști austriaci aduși din Steiermark pentru scopuri industriale.

Așezată izolat, departe de șgomotul și emoțiile vieții de oraș, la o altitudine de 780 m, cu un climat subalpin, cu un aer fără praf, foarte bogat în ozon și la adăpost de vânturi, această stațiune a devenit foarte frecventată atât de persoanele ce suferă de plămâni, cât și de sezoniști intelectuali care sunt cu organismele obosite și cu nervii epuizați.

În general, oricine se recrează aci, simte din plin bucuria de a trăi în mijlocul naturii.

La aceasta contribuie de sigur pitorescul stațiunii de un farmec neîntrecut. Niște păduri seculare de brazi și fagi o înconjoară aproape de jurîmprejur, dându-i un aspect asemănător localităților de cură de înălțime din Elveția, Steiermark sau Tirol, din care cauză se și numește Semmeringul Bănățean.

În partea de S.—E. și se prezintă o vedere ce se deschide departe, cuprinzând în perspectiva sa râul Miniș și șoseaua ce duce spre Bozovici. În localitate se află numeroase vile ce se închiriază la sezoniști, precum și un sanatoriu special amenajat pentru tuberculoși, constând din 3 vile mari cu 67 camere în total, așezate într'o regiune romantică și cu un parc admirabil întreținut.

Un mare restaurant servește și ca loc de distracție în timpul verii atât pentru sezoniști, cât și pentru vizitatorii turiști.

Exploatarea stațiunii se face astăzi de Soc. „Aurora Banatului Steierdorf”, condusă de directorul Ioan Olliger, fost înainte singurul proprietar al stațiunii.

Pentru turiști se recomandă a vizita împrejurimile: Fântâna lui Avram; Gura Golumbului; Izvorul Coronini; peșterile Ponor, Plopa; lacul și peștera Bohui etc.

De asemenea se recomandă excursia pe jos sau cu auto la Marilla, o stațiune climatică foarte prețuită altădată, dar care în prezent pare că încă nu

s'a deșteptat complet din somnul ce a cuprins-o dela războiul mondial încoace.

În general, se poate spune fără exagerare că în această regiune natura a fost foarte darnică, reunind aci toate elementele care pot da cea mai mare atracțiune unui peisaj, Pare că aci s'au împrăștiat din belșug toate frumusețile naturale, pentru ca oamenii să se simtă ca și într'un paradis. Se spune chiar, de către turiști renumiți, că Aurora Banatului se aseamănă cu cele mai frumoase poziții din lume, cum ar fi la Heliopolis, orașul-grădină din deșertul Egiptului, situat la vreo 180 km departe de Luxor și la Boche di Cattaro de pe coasta Dalmației.

MARILLA

La o depărtare de cca 8 km de Anina, socotiți pe drumul ce duce dela Sommerfrische spre Oravița, se desface la dreapta un drum scurt și îngust, printr'o deasă pădure de brazi înalți și plăcut mirositori. În câteva minute automobilul te duce în fermecătoarea stațiune climatică Marilla, proprietatea Soc. Reșița.

Prin poziția ei, adăpostită în mijlocul unei păduri de brad, la o altitudine de 700 m, și vilele sale drăguțe și luxos mobilate, ce-ți apar ca niște castele fermecate din basme, devenise foarte renumită înainte de războiul mondial.

Erau aci amenajate mai multe hoteluri, un sanatoriu de tuberculoși, un restaurant și un parc. Din păcate, în timpul revoluției dela 1918, interiorul clădirilor a fost complet devastat, făcându-le nelocuibile. De câțiva ani, Soc. Reșița a mobilat mai multe camere, pe care le pune la dispoziția funcționarilor săi, în sezonul de vară, pe un preț modest. În vara anului 1935, când am vizitat din nou această stațiune, am găsit:

O vilă complet renovată, ocupată de 20 vilegiaturiști. În fața acesteia, un restaurant curat, ce servește mese plăcute și bere rece la sticlă.

Alte 6 vile răslețite și părăsite, al căror exterior încă bine păstrat nu trădează nimic din devastarea ce au suferit-o în interior. Interesant de văzut este și cascada Marilla.

Cu durerea în suflet am părăsit această drăguță stațiune, gândindu-mă la neglijența netolerabilă a celor care ar fi putut s'o aducă cât mai curând la aceeași înflorire ce a avut-o în trecut.

BOCȘA-MONTANĂ

Se află la o depărtare de cca 20 km de Reșița, pe linia ce duce la Timișoara. I se mai zice și Vasiova.

Întemeietorii ei au fost Oltenii emigrați din ținuturile Mehedinți și Gorj din cauza jugului fanariotic.

Așezată la o altitudine de 189 m deasupra nivelului mării, cu un aer curat și dulce, a fost declarată de curând stațiune climatică.

Doctorul Velicek are aci sanatoriul său de mult cunoscut pentru tratarea bolilor de nervi, inimă, anemie, piatră la ficat etc,

În prelungirea Bocșei-Montane, spre Reșița, se află Bocșa-Uzine, precum și Bocșa-Izvor, ce servește ca loc de petrecere, având și un frumos strand.

De curând s'a amenajat și la Bocșa-Uzine un strand cu un bazin de beton.

În localitate se află mai multe fabrici de piele și cărămidă, cunoscute în toată țara pentru buna calitate a produselor lor.

În zilele de târg furnică aci o lume amestecată, judecând după costume și limbi, ce-i dă aspectul unei expoziții cosmopolite, în care nu știi ce să privești mai întâi: fața îmbujorată a țăranului român de baștină, melancolia șvabului bălan sau mustața răsucită spre urechi a ungurului.

În celelalte zile localitatea este de altfel tihnită și monotonă, neprezentând vreun interes deosebit.

O mare parte dintre locuitorii ei sunt angajați la uzinele din Reșița, unde călătoresc zilnic cu trenul C. F. R.

În ce privește împrejurimile Bocșei, pline de priveliști frumoase și ademenitoare, merită din toate punctele de vedere atențiunea turistului.

Printre acestea recomandăm în special plimbări pe potecile ce duc la: Colțan, Ocna-de-Fer, Dognecea, Cacoveni, Dealul Ariniș înalt de 550 m și pe care s'au găsit dinți de elefant și de cal marin, putând chiar suscita interesul arheologilor.

DOGNECEA

Este o localitate climatică așezată la Vest de Reșița, într'o regiune cu priveliști admirabile. Intemeietorii ei sunt tot emigranții olteni. Minele de fier și aramă ce au fost exploatare altădată aci sunt acum părăsite.

În localitate se află un mare lac cu pești, în care se pot face băi numai de înotătorii buni, ceilalți fiind în primejdie de înec.

Condițiunile de trai sunt foarte economice.

Ca vizitatori vin mai ales persoane dela Reșița și Timișoara.

În ce privește pe turiști, care doresc să savureze mai mult frumusețile naturale din împrejurimi, se recomandă să parcurgă drumul la Dognecea pornind din Oravița.

Peisagiile ce ți se desfășoară înaintea ochilor sunt care mai de care mai frumoase. Înainte de a intra însă în Dognecea, ele devin muntoase și mai captivante. Drumul trece fie pe lângă poale de munți, fie că urcă pe deasupra lor, prin păduri imense de stejari ori alți arbori înalți. Cursul Carașului și afluenții acestuia taie drumul în mai multe părți, unde sunt aruncate diferite poduri și podețe.

OCNA DE FIER

Această localitate a fost denumită astfel după nunele de fier ce se găsesc aci și care sunt cunoscute încă de pe vremea Romanilor. Întemeierea propriu zisă a comunei a avut însă loc abia pe la 1800, de așa zișii bufeni, adică Români emigrați din Oltenia.

Progresul comunei a mers paralel cu dezvoltarea și exploatarea minelor, casele ei servind de adăpost exclusiv lucrătorilor mineri.

Astăzi Ocna-de-Fer numără mai multe grupuri de căsuțe înșirate pe 3 străzi lungi la poalele dealului Dănila.

În văile de scurgere a apei prin comună se văd încă cele două vechi baraje ce au servit odată la spălatul minereurilor: unul la gura văii Moravița și altul deasupra lacului Vârtoape.

Datorită altitudinii sale de 450 m, ca un aer foarte curat, ferit de vânturi, localitatea Ocna-de-Fer a devenit frecventată de mulți sezoniști bănațeni doritori de liniște.

În ce privește căile de comunicație, Ocna-de-Fer are o linie uzinală, ce aparține Soc. Reșița, care o leagă cu Bocșa-Română și mai departe cu Vasiova și Reșița.

Pentru angajații societății și familiile lor, trenul uzinal atașează gratuit un vagon de persoane până la Vasiova.

Altă legătură se face cu o șosea județeană ce leagă Ocna-de-Fer cu Bocșa-Montană.

De-a-dreptul prin terenul împădurit sunt de altfel și alte drumuri și poteci mult mai scurte. Una dintre acestea trece pe lângă un lac cu diferite specii de pești. Locuitorii din Ocna-de-Fer folosesc acest lac și ca strand.

Turiștilor, veșnic în mișcare și pasionați după emoții puternice, li se recomandă o ascensiune pe dealul Dănila, de unde pot prinde cu vederea admirabile peisagii, aproape de jurîmprejur, dar mai ales spre Bocșa-Română, Berzovia și spre câmpia întinsă a Timișoarei.

Când am fost în serviciul activ al Soc. Reșița am avut ocazia să vizitez oficial și interiorul minei însăși.

După ce am parcurs un tunel de cca 4 km lungime, cu un tren industrial, ecartament 70 cm, am ajuns la niște galerii destul de largi, scobite de o parte și alta în trupul virgin al muntelui.

Unii lucrători săpau mecanic găuri pentru pus explozibile.

Alții strângeau în vagonete minereurile rezultate prin exploziile ce se făceau, după ce luau toate măsurile de asigurare.

Până la linia principală din tunel manevrarea vagonetelor se făcea mai mult cu mâna și cu caii.

Când am ieșit din fundul acesta de labirint al minei și am răsuflat aerul curat și îmbălsămat de vegetația exterioară a naturii, mi s'a părut că am intrat întradevăr în paradis.

VĂLIUG (FRANȚDORF)

Într-o regiune pitorească admirabilă, la o depărtare de aproximativ 20 km spre S.—E. de Reșița, pe șoseaua națională ce trece prin Secul, se află liniștită stațiune climatică Văliug.

Având o altitudine de 645 m, cu un climat subalpin, fără vânturi și un aer bine ozonat de întinsele păduri de brazi dimprejur, a devenit cunoscută și frecventată mai ales în ultimii ani sub regimul român.

Pitorescul stațiunii îl formează de sigur căsuțele sale curate și înșirate în ordine de o parte și de alta a drumului principal și care par că-ți surâd de bucurie, precum și versanții dealurilor sinuoase dimprejur, ce-ți apar unii de o parte cu pante repezi, acoperiți cu păduri și alții de cealaltă parte, cu pante mai line, îmbrăcați cu diferite plantații și în special cu livezi de pruni.

De-a-lungul satului curge tumultos râul Berzava, în a cărui albie se varsă lateral pârâul cristalin Goznița.

Pe lângă locuitorii români de baștină de aci se află și coloniști austriaci, aduși de pe timpul împărătesei Maria Tereza pentru scopuri industriale, dar și militare.

Pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea s'a adăugat acestei populațiuni și bufenii, adică Românii emigrați din Oltenia din cauza asupririlor turcești.

Pentru turiștii ce vor să guste și frumusețile naturale ale împrejurimilor, se recomandă în special ascensiunea pe muntele Semenic, fie pe la Claus și pârâul Molidului, fie pe la casa pădurarului din Prislop.

Osteneala depusă pentru a ajunge în vârful muntelui este cu prisosință răsplătită de plăcerea sufletească produsă de priveliștea încântătoare ce ți se desfășoară înaintea ochilor.

GĂRÂNA (WOLFSBERG)

Este situată în județul Severin, la 36 km de Reșița și 26 km de Slatina-Mică, în regiunea romantică și plină de legende a munților Semenic, înconjurată din toate părțile de imenși codri nepătrunși încă de ființe omenești, în care fauna alternează cu flora cea mai bogată, reprezentată prin superbe exemplare de brazi și fagi ce răspândesc efluvii îmbălsămate de rășină.

Are o altitudine de 1.000 m deasupra mării și este socotită ca o stațiune de înălțime cu mari perspective de viitor.

Locuitorii săi sunt exclusiv germani colonizați aci din vremuri îndepărtate.

Datorită climei moderate, cât și aerului bogat în ozon și raze ultraviolete, a devenit sub regimul român o stațiune climatică și de vilegiatură foarte apreciată mai ales de bănațeni.

Culmea „Petriceli”, ce se înalță deasupra stațiunii, o apără de vânturile ce se abat dinspre apus și miazănoapte, iar terenul deschis spre miazăzi și răsărit primește în valuri avalanșa de raze ultraviolete ce acționează într'un chip atât de binefăcător asupra organismului, transformând colesterolul ce se găsește pe suprafața pielii în vitamina D, care împiedică formarea rahitismului la copii.

Medicii recomandă această stațiune atât pentru reconvașenți, mărindu-le energia, cât și persoanelor cu boli organice și nervoase ce se pot vindeca cu aer curat și liniște completă.

Localitatea fiind declarată climatică abia în ultimii ani, nu sunt amenajate încă sanatorii sau vile speciale.

Credem că se vor remedia cât de curând aceste lipsuri. Se găsesc însă numeroase case țărănești, curate, vărute, împodobite cu diverse motive și mobilate simplu, dar cu tot ce e necesar.

Un restaurant modern, în centrul comunei, sub conducerea destoinică a d-lui I. Weinfurter, servește masa vizitatorilor cu sau fără regim. În ce privește mijloacele de comunicație — pentru lumea care circulă pe linia Timișoara-București — stațiunea de cale ferată cea mai recomandabilă pentru toate trenurile, afară de accelerat care nu oprește aci, este Slatina-Mică. De aci cu un autobus, contra taxei de lei 120 de persoană adultă și 60 lei de copil, continui călătoria la Gărâna-Wolfsberg, depărtată la vreo 16 km E de Văliug.

Pentru vizitatorii care în timpul verii vor să practice înotul, stațiunea dispune de un strand cu plajă, la o depărtare de 10 minute de promenadă, lângă o minunată pădure de brazi.

De altfel, până la strand circulă și un autobus cu o taxă mică de dus și întors.

Pe tot timpul sezonului de vară stă la dispoziția publicului medicul vienez Dr. Luft Baran, stabilit în Reșița,

De asemenea în timpul iernii au loc aci tot felul de sporturi de sezon, dar mai ales sky și săniuțe; fiind foarte frecventată, a și fost denumită „Sinaia Banatului”.

Pentru turiști se aranjează excursii frumoase la piscul Semenicului, Gosnei, la Baia Vulturului, la exploatările forestiere și industriale din apropiere ale Soc. Reșița, etc.“

BREBUL-NOU (WEIDENTAL)

Este situată la poalele muntelui Semenic, în parte din județul Severin — pe romantica șosea Timiș-Slatina-Reșița — lângă apa sburdalnicului râu Timiș.

Se numără printre cele mai vechi stațiuni climatice din Banat.

Altitudinea sa este ascendentă, începând dela 900 m și urcă până la 1,500 m.

O caracterizează liniștea, clima sa moderată, apa sa de munte rece și limpede ca cristalul, precum și un aer lipsit de praf și ozonificat de pădurile seculare de brad și fag care o adăpostesc.

Ca populație are 1.200 de germani, care acum vorbesc cu toții românește. Ocupația lor principală este agricultura și creșterea vitelor.

Este recomandată ca localitate climatică pentru suferinzii de nervi, Basedov, catarul pulmonar și al căilor respiratorii, anemie, etc.; de asemenea și pentru amatorii de recreare în mijlocul naturii.

Bolnavii de tuberculoză înaintată nu se primesc aci.

Din punct de vedere turistic, localitatea este înzestrată cu frumuseți naturale de un pitoresc captivant; de fapt este un important centru turistic atât prin situația sa topografică, cât și a practicării mai tuturor sporturilor de iarnă.

CARANSEBEȘ

Este un vechiu oraș recunoscut de curând ca localitate climatică. Are un trecut istoric ce se duce înapoi până în timpurile Romanilor.

Vieța românească ce pulsează aci este eminent culturală.

Din punct de vedere al pitorescului, sunt de remarcat; străzile sale spațioase, unele străjuite de o parte și alta cu plantațiuni de salcâmi și alți arbori umbroși; marele bulevard ce leagă centrul orașului cu gara, precum și frumoasa grădină Dragalina cu diverși și umbroși pomi.

Prin mijlocul orașului trece apa liniștită și plină de farmec a Sebeșului, ce confluează aci cu Timișul și peste care sunt aruncate frumoase poduri de legătură.

Printre edificiile care fac mândria orașului sunt de remarcat:

Palatul comunității de avere a grănicerilor, clădirea Primăriei, Casa de Păstrare, clădirea Cazinei Române, noul local al liceului construit sub regimul ungar cu banii Românilor.

De asemenea remarc și Episcopia ortodoxă, ce a luat ființă din 1864, și unde a păstorit și actualul Patriarh Miron Cristea sub regimul ungar.

Orașul propriu zis este lipsit de fabrici; are numai niște mori ce folosesc forța hidraulică a Sebeșului.

În ce privește populația, Caransebeșul numără astăzi peste 10.000 locuitori aproape exclusiv Români de baștină.

Aci s'a născut eroul dela Cerna, Ioan Dragalina, 1860—1916.

*

* *

În regiunea frumoasă dinspre Vest de Caransebeș se află noua stațiune climatică Caransebeș-Teiuș, de un pitoresc încântător, fiind așezată la poalele munților ramificați din coroana Carpaților, — în valea admirabilă a Timișului, pe malurile căruia este amenajat un frumos ștrand cu plajă de nisip, cabine, bărci și bodegi.

Stațiunea are o altitudine de 320 m și este ferită complet de vânturi.

Particularii au construit aci case de recreație, vile și hoteluri, amenajând grădini și făcând plantații cu rășinoase, Pe zi ce trece se construiesc noi vile destul de confortabile.

*

* *

La 5 km de Caransebeș se află și localitatea Balta Sărată, cunoscută pentru fabricile sale care prepară lemn de îmbrăcat mobile (placaje și furnire).

*

* *

Pentru turiști se recomandă a face excursiuni pe Muntele Mic, înalt de 1.805 m, pe vârful căruia se află 2 castele: unul al Batalionului II vânători de munte și altul al clubului Rotary din Timișoara; precum și următoarele lucrări inaugurate în cursul acestui an de Asociația „Muntele Mic” a funcționarilor comunali din Timișoara:

- a) Căminul de recreare Bela-Vista, cu 13 camere și atenanse, având 2 etaje și mansardă, cu instalație modernă de apă caldă și rece;
- b) Casa de adăpost Bredișor pentru turiști, cu 20 locuri;
- c) Instalația de forță electrică, construită de directorul dr. ing. Cornel Miklosi;
- d) Crucea de pe „Cleanțul Găin”, de 28 m, luminată electric în fiecare seară. Ea este vizibilă în nopțile senine până la Timișoara.

Comunitatea de avere din Caransebeș are de asemenea o casă, denumită „Cuibul nostru”, aranjată bine și cu lumină electrică.

În acest an s'a început construirea casei Prefecturii jud, Severin, cu 26 paturi, ce va fi gata în Octomvrie.

Accesul la stațiunea Muntele Mic se face cu mașina sau autobusul până în comuna Borlova pe șoseaua județeană Caransebeș-Borlova.

Mai departe se merge pe jos sau călare pe cai de munte încă aproximativ 3 ore.

În vara aceasta se va construi o șosea care va lega Borlova cu stațiunea Muntele Mic.

Sus stațiunea are amenajată o proprietate de aproape 1.000 ha pentru practicarea skiului, cu pante foarte variate, fără a prezenta pericolul avalanșelor.

Nu trebuie uitat a se face și ascensiunea muntelui Țarcu, plaiuri înalte și frumoase sunt de o atracțiune irezistibilă.

BĂILE HERCULANE

La S.—E. de Domeniile Reșiței, pe linia principală ce leagă Turnul-Severin de Timișoara, se află frumoasa și importanta gară Băile Herculane.

Un drum lung de cca 5 km te duce de aci în admirabila stațiune balneo-climatică cu același nume.

Având un climat de munte temperat, fără vânt și plăcut, cu bogate izvoare pentru cura de băi sau de băut și un confort modern, această stațiune a dobândit un renume european.

Dar și în ce privește pitorescul ce o încadrează nu stă mai prejos.

Așezată pe valea încântătoare a râului Cerna, la o altitudine numai de 158 m, ne apare măreț străjuită de o parte și de alta de munți înalți și masivi împăduriți, printre care se remarcă Domogledul, de 1.106 m înălțime.

De asemenea împrejurimile sale îți oferă trumuseți naturale foarte variate și neasemuit de atrăgătoare.

Aceste minunate locuri ne amintesc însă și de evenimentele din războiul de întregirea neamului, când grupul armatei noastre dela Cerna, deși izolat, și-a păstrat aci cu eroism pozițiunile cucerite în lupte sângeroase și mari sacrificii omenești timp de 3 luni de zile, adică dela începutul campaniei noastre și până ce inamicul trecuse Oltul și Dunărea și se apropiase de București.

Chiar și armatele adverse au recunoscut pe atunci că străduințele ostașilor români dela Cerna merită admirația lumii întregi.

Revenind la descrierea propriu zisă a stațiunii, amintesc că izvoarele sale tămăduitoare au fost descoperite încă de pe vremea legionarilor împăratului Traian — cu ocazia întemeierii cetății „Ad Mediam” = Mehadia de astăzi, și le-a numit atunci „Ad aquas Herculi sacras”, adică băile sfinte ale lui Hercule, după cum se constată pe tablele comemorative, precum și pe inscripțiile de pe apeductul — azi în ruină — ce lega pe atunci câteva izvoare cu templul lui Hercule.

În unele părți de pe malul Cernei s'au găsit niște cărămizi foarte mari, având imprimare pe ele numele roman Figulinus.

Pe timpul năvălirii barbarilor și al luptelor cu Turcii aceste băi au fost devastate și lăsate în părăsire.

Începând cu anul 1734, sub regimul austriac și ungar și apoi sub cel român, aceste băi au fost refăcute și modernizate. Trecute în proprietatea Statului nostru, ele au ajuns astăzi printre stațiunile balneo-climatice de cea mai mare importanță, datorită priceperii și stăruințelor d-lui Gen. Dr. Vicol, consilier onorific pentru chestiuni balneo-climatice la Ministerul Sănătății.

În total Băile Herculane posedă 17 izvoare termale cu temperatura variind între 40° și 70°, constituind cel mai bun medicament preparat de natura însăși în misterioasele ei laboratoare subterane.

Dintre acestea, 8 izvoare, toate sulfosaline, sunt folosite la alimentarea stabilimentelor ce le poartă chiar numele lor și anume; Regina Maria,

Elisabeta, Dragalina, Ileana, Iosif și Fântâna pentru ochi; al 7-lea izvor numit Hercule, cu un mare conținut salin și cu o radio-activitate apreciabilă, își trimete apa sa tot la stabilimentele Regina Maria și Dragalina; al 8-lea izvor, numit al Tămăduirei, se întrebuințează numai pentru cura internă.

Sunt de remarcat pasajele și tunelurile de comunicație ce leagă între ele câteva hoteluri și stabilimente de băi, ferind astfel de răceală pe cei ce vin transpirați dela baie.

În general băile Herculane sunt indicate pentru reumatism, gută, eczemă, scrofuloză, afecțiuni gastrice, etc.

Pentru turiști se recomandă a face plimbări la:

Crucea Albă, unde din cauza drumului rău și prăpăstios s'a produs nu de multă vreme o nenorocire.

Astăzi Direcțiunea băilor a amenajat și demarcat un drum în serpentină foarte comod, astfel că vieța vizitatorilor să nu mai fie în pericol.

Poiana, în susul Cernei, de-a-lungul cursului ei tumultos, până la cascada Cernei și chiar mai sus la „Cele 7 Izvoare” și „Crucea Ghizelei”.

Alte locuri demne de văzut mai sunt:

Pe malul drept al Cernei:

Dealurile Coronini și Schneller, a căror ascensiune nu prezintă greutăți mari.

Peștera Hoților, căreia i-am rezervat mai departe o descriere separată; Peștera cu Aburi; Peștera Baniței, etc.

Pe malul sfâng al Cernei:

Munții Suha-Padina și Domogledul; Peștera Imbre; Domogledul-Mare, de pe care prinzi cu vederea Dunărea și toți munții dimprejur; apoi Peștera dela Șoroniște și Pecenișca.

Întreaga vale a Cernei, cu impozantele ei defileuri, este umbrită pe tot parcursul său de pădurile laterale de fagi alternând cu brazi.

Ca localități importante din apropiere se impun spre a fi cunoscute:

Pecenișca, cu fabrica ei de var, situată pe șoseaua ce te duce la gară.

Mehadia, așezată pe dreapta râului Bela Rece, unde pe vremea Romanilor a fost cetatea „Ad Mediam”.

Caransebeșul, așezat la confluența Sebeșului cu Timișul.

Reșița, parcurgând distanța de 109 km pe șoseaua națională ce trece prin Slatina Timișului și Văliug.

Peștera Hoților

Se află pe muntele Hoților, lângă Băile Herculane.

Se pare că natura a format această peșteră înadins ca să servească drept adăpost hoților, care au făcut altădată atâtea victime pe aci, din care cauză s'a și denumit „Peștera Hoților”.

Intrarea în peșteră se află cam la un sfert din înălțimea totală a muntelui.

Dacă ai ajuns aci, vezi mai întâi o despicătură în munte în forma unui unghiu ascuțit foarte înalt.

Intrarea propriu zisă se află în apropiere și este foarte mică.

Pătrunzând în interior, spre dreapta, ajungi deodată într'un coridor larg, a cărui boltitură neregulată este compusă dintr'un amestec de stânci ciudate și înfiorătoare, ce se îmbină sus de tot în formă de unghiu.

Despicătura de dinatară se prelungește până la un zid de bolovani, ce o micșorează, dar care lasă totuși să intre în peșteră lumina zilei.

Mai departe în interior trebuie să faci uz de lămpi electrice de mână sau de torțe.

Ajungi astfel într'o altă încăpere mai mare, dar care te îngrozește prin forma ei infernală.

Niște urme de focuri dovedesc că aci au gospodărit hoții ascunși de teama următorilor.

Interiorul continuă apoi cu o galerie subterană, de pe bolta căreia atârnă numeroase și frumoase stalactite.

BUZIAȘ

În apropiere de Domeniile de Nord ale Soc. Reșița, cam la mijlocul liniei ferate Lugoj-Gătaia, se află gara Buziaș. De aci, cu un mic tren al băilor, parcurgi cei 2 km până în localitatea balneară Buziaș, cunoscută încă de pe vremea Romanilor pentru efectul vindecător ce-l are apa din izvoarele sale carbo-gazoase și feruginoase.

Teritoriul băilor, în suprafață de cca 50 ha, transformat într'un splendid parc, este situat într'o vale deschisă cu o altitudine de 132 m, ce se desfășoară la poalele dealului Silaș și cuprinde în total 8 izvoare tămăduitoare.

Clima este dulce și ferită de vânturi.

Această localitate balneară este recomandată pentru cură în cazurile de boli de inimă, arterio-scleroză, urme de reumatism, anemie, ficat, rinichi, boli de femei, etc.

Izvoarele numite Sf, Anton, Iosif și Mihai sunt cele mai importante, având un mare conținut în bicarbonați, cloruri, ioduri și sulfați (de sodiu,

calciu, magneziu, fer, mangan, potasiu, amoniu), precum și acid carbonic gazos, acid metasilicic și săruri de radium, ce au toate o apreciată putere radio-activă,

Aceste 3 izvoare sunt recomandate în special pentru cura de băut. Pentru băi există următoarele stabilimente cu instalațiuni speciale:

Baia feruginoasă caldă;

Băile carbogazoase calorizate, bune mai ales pentru bolnavii de nervi; Baia de acid carbonic „Phoenix”.

Exploatarea băilor se face astăzi de o societate anonimă, denumită „Muschong”.

*

* *

Pentru plăcerile turistice se recomandă excursii la Podgoriile de pe dealul Silaș și pădurea Dumbrăvei.

Priveliștile ce îți se desfășoară înaintea ochilor sunt direct uluitoare, suscitând sentimente de admirație nestăpânită.

CĂLACEA

Este o localitate balneară așezată lângă gara Merțișoara de pe linia ferată Timișoara-Arad.

În ultimul timp a devenit căutată și recomandată în special pentru reumatism, gută, ischias, etc.

Succesul de vindecare este uimitor.

Stațiunea mai este deservită zilnic și de autobuse care circulă între Timișoara și localitățile Periam și Secosigiu.

LIPOVA

Orășelul Lipova, zis și Perla Banatului, este așezat pe malul stâng al Mureșului la încrucișarea acestuia cu linia ferată Timișoara-Radna. Două poduri de fier peste Mureș îi fac legătura cu Radna.

Dacă cercetăm istoria, vom constata că Lipova are un trecut istoric foarte important și destul de îndepărtat.

Astfel prin 1487 ne apare cunoscută ca cetate și proprietate a lui Ioan Corvin, iar prin 1600 aparținând lui Mihai-Viteazul.

Stațiunea balneată de astăzi începe propriu zis dela periferia orășelului și se întinde spre valea Șiștarovaț. O linie de tramvai face legătura băilor cu

orășelul.

La dispoziția vilegiaturiștilor există un restaurant modern cu sală de dans, o terasă splendidă ridicată în stil oriental și o grădină de vară umbrită de stejari bătrâni. Bucătăria este franceză și românească, în regie proprie și cu prețuri moderate.

Pe teritoriul parcului băilor, între alte edificii, se află și 3 hoteluri cu 280 camere noi construite și cu tot confortul modern.

În orășelul Lipova, ce numără peste 12.000 locuitori, se găsesc de asemenea și camere pe la hoteluri și particulari, destul de curate și cochete. Altitudinea stațiunii este de 138 m, clima temperată și cu un aer curat și lipsit de vânturi.

Izvoarele sale tămăduitoare sunt cunoscute încă din secolul al XVI-lea; cele exploatate astăzi, cu originea postvulcanică, sunt niște puțuri arteziene în număr de 4, denumite: Lipova, Gloria, Izvorul nou din Pădure și Regina Maria.

Toate conțin ape radioactive gazoase saturate în bioxid de carbon și bicarbonați; sunt feruginoase și lithinifere.

Apa acră dela Izvorul nou din Pădure are efect diuretic și se vinde în comerț ca apă de băut.

Astăzi băile Lipova sunt modernizate și exploatate cu multă pricepere de Soc. numită Băile Lipova.

În general, stațiunea este un refugiu făcător de minuni pentru reconvașcenți și surmenați, recomandată și pentru afecțiuni ale vaselor sanguine; căilor respiratorii și urinare; organelor de digestie; congestiuni ale ficatului; boli de femei; reumatism; boli nervoase, etc.

Dușurile, inhalațiunile și băile de gaz carbonic produc o adevărată revoluție în arta vindecării.

Multă lume vine însă și pentru recreație, fiind o stațiune foarte liniștită. În ce privește pitorescul regiunii, sunt de remarcat.

Admirabilul parc al băilor, înconjurat de jur-împrejur de păduri seculare, ce produc o umbră deasă și binefăcătoare.

În anul curent s'a inaugurat un strand modern și unic în felul său, întru cât, afară de exteriorul artistic, în bazin se găsește o apă minerală a cărei acțiune de vindecare este neîntrecută la noi în țară.

De altfel, strandul mai are; o mare plajă pentru băi de soare, o clădire cu cabine, un bufet și o terasă acoperită.

În împrejurimi, o minunată priveliște împădurită se desfășoară până spre podgoriile Aradului.

Pe malul din față al Mureșului se află localitatea Maria Radna, cunoscută pentru biserica călugărilor franciscani, unde se fac mari pelerinaje.

Asemenea în ultimii ani au început să se facă cucernice pelerinaje de Sânta Măria Mare și la biserica ortodoxă română din Lipova. În ce privește pitorescul, pentru turiști se recomandă a vizita;

1. Ruinele vechilor cetăți a Lipovei și Șoimuș, ce se află în apropiere de intrarea Mureșului în defileu.

2. Aradul Nou, situat pe malul stâng al Mureșului, legat de vechiul Arad de pe malul din față printr'un frumos pod metalic.

Acest orașel a fost întemeiat în anul 1552.

Printre locuitorii Români de baștină s'au colonizat aci cu timpul și numeroși Șvabi.

MUNȚI

GENERALITĂȚI

La frumusețea Banatului contribuie în mare măsură gigancii săi munți ce-l acoperă aproape în întregime.

Unii munți acoperiți cu păduri și fânețe prezintă o plăcută înfățișare, cu multiple priveliști vesele și zâmbitoare la soarele cald de vară, sau semănând cu niște moșnegi gârboviți de ani, când sunt îmbrăcați cu haina sclipitoare a zăpezii imaculate din timpul iernii.

Alții, din contră, pleșuvi, cu stânci goale și prăpăstioase, sfredelite de nenumărate peșteri ce te înfioară.

Compoziția subsolului la unii munți este de un fel uniform de piatră, iar la alții cu straturi variate, ce pot să destăinuie trecutul și vârsta lor acelor ce s'au învățat să citească în marea carte a naturii.

În privința bogățiilor subterane, unii oferă zăcăminte de cărbuni, alții de fier, aramă, argint și aur.

Nu trebuie neglijate nici izvoarele termale ce țâșnesc dela mari adâncimi, contribuind la vindecarea boalelor de care suferă omenirea. Dacă privim Banatul în întregimea lui, vedem că numai o mică parte dinspre apus nu este acoperită cu munți.

Astfel, din uriașul lanț al Carpaților se desfac în mod minunat numeroase ghirlande de munți, derivați și înlănțuiți unii de alții, până pătrund adânc în inima Banatului.

În privința nomenclurii, situația lor se prezintă astfel: La granița cu județul Mehedinți, coroana Carpaților, compusă din munții Cernei, cu vârful Domogled, înalt de 1.106 m (căruia i-am rezervat o descriere separată) și munții Godeanului, cu vârful cel mai înalt de 2.229 m. Din acești munți se ramifică Cracul Almajului, ce se întinde treptat până spre Baziaș.

La granița cu județul Hunedoara, munții Poiana Ruscăi, cu vârful cel mai înalt de 1.359 m., având ceva mai în interior muntele Mic, de 1.805 m și muntele Țarcul de 2.190 m.

*
* *

Între Moldova Nouă și Reșița-Văliug se află un lanț de munți foarte bogati în minereuri și cărbuni, Aceștia au ca ramificații munții Locvei, spre Baziaș; muntele Pleșiva, spre Oravița; muntele Semenice, spre Văliug și Caransebeș, căruia i-am rezervat de asemenea o descriere separată. Alte ramificații mai scunde se desfac spre Fârliug până spre Buziaș. Sfertul de N.-E, al Banatului, cu mici dealuri și coline, prezentând în general forma unui platou, cu o altitudine medie de 300 m, este denumit podișul Lipovei.

Spre apus culmile munților se micșorează din ce în ce, formând dealuri care se teșesc treptat până se termină printr'un șes foarte roditor ce se cultivă cu diferite grâne.

Domogledul

Dintre munții Cernei ce străjuiesc cu mândrie Băile Herculane, cel mai interesant masiv este Domogledul.

Înalt numai de 1,106 m, ușor și repede accesibil, pare din depărtare extrem de grandios, prin versanții săi prăpăstioși ce se coboară în valea Cernei aproape vertical, formând un uriaș perete pe toată înălțimea sa și care stă ca pază contra vânturilor ce ar putea invada stațiunea dinspre răsărit.

Din localitate, ascensiunea pe Domogled se poate face comod pe la „Crucea Albă” și „Poteca Pisicii” cu vestitul izvor Jilaru. Dela pajiștea Mușoroni drumul pornește într'o frumoasă serpentină bine marcată, străbătând păduri dese și umbroase până spre coama sa catifelată cu un strat de fânețe groasă, de culoare verde, ce impresionează plăcut retina ochiului.

Al doilea drum, mai scurt și greu, dar prin aceasta și mai interesant, este pe la „Peștera Șerbanului”.

Ajuns sus pe Domogled, pe partea lui zisă Domogledul Mare, fiindcă mai are o parte zisă Domogledul Mic, deosebești 2 vârfuri; unul de 1.800 m și altul de 1.106 m.

De pe coama pleșuvă a muntelui ochiul poate privi cu desfătare până la mari depărtări.

Întregul masiv îți apare ca o grădină minunată din basmele orientale „o mie și una de nopți”, plină de frumuseți naturale, cu un caracter carstic, cu peisaje variate și fermecătoare, presărate cu numeroase peșteri misterioase și captivante, cu stânci goale sau împădurite, cu fagi bătrâni și umbroși, ce-și desfac coroana lor pe o întinsă rază.

În păduri mișună numeroase varietăți de reptile și insecte foarte căutate de zoologi.

Flora de asemenea este foarte interesantă și unică în țara noastră. Alunele turcești cresc în abundență.

Mulți învățați specializați în științele naturale își petrec aci tot sezonul de vară pentru a face studiile florei și faunei acestei minunate regiuni din țara noastră și a-și completa colecțiile cu specii rare de plante și insecte.

Semenicul

Situat la S.-E. de Reșița, este de fapt cel mai înalt și frumos munte din centrul Banatului. Dacă te afli în Reșița și vrei să-l vizitezi, ai la dispoziție două drumuri; unul ce șerpuește de-a-lungul râului Berzava, prin Groposu, și altul ce urcă de-a-dreptul prin Secul. Ambele drumuri te duc mai întâi la Văliug, de unde începe propriu zis ascensiunea spre muntele Semenic. După cca o jumătate de oră de mers ajungi pe vârful Prislop, înalt de 998 m. Mai departe, pornești pe un drum lateral lung de 4,2 km, ce urcă șerpuint și costiș prin păduri seculare de fagi și prin câteva frumoase poienițe. Ajuns sus în vârf, muntele Semenic ți se prezintă ca un platou îmbrăcat cu o mantie de verdeață, ce se desfășoară frumos, pierzându-se către poale. Privind în depărtare, poți distinge de o parte, pe coastă, pitorescul sat Gărâna.

Cercetând mai atent cu vederea platoul Semenicului, îți apar și cele trei vârfuri ale muntelui, și anume:

1. Semenicul propriu zis, înalt de 1,447 m, acoperit cu un splendid covor de verdeață ce-ți inspiră un profund sentiment de admirație pentru opera divinului creator.

2. Piatra Goznei, înalt de 1.449 m, cu stânci mărețe și văgăuni încruntate, ce parcă te înfioară prin misterioasele întortocheri ce n'au fost vreodată văzute de razele zâmbitoare ale soarelui. Aproape peste tot

întâlnești pajiști și mușchi verde, în care te înfunzi — în unele locuri — chiar până la genunchi.

3. Piatra Nedeei, înalt de 1.438 m, ce seamănă cu vârful Semenic, se află la o depărtare de aproximativ 6 km.

Povârnișurile acestui vârf se pierd lin și plăcut spre orizontul depărtat. Între toate aceste 3 vârfuri se întinde majestos platoul de verdeață, în suprafață de peste 4.000 ha.

De pe vârful cel mai înalt putem avea o privire întinsă aproape de jurîmprejur.

Astfel, la răsărit vedem până la coroana Carpaților.

La Nord și Vest, regiunile ne apar din ce în ce mai teșite, până în câmpia productivă a Banatului.

În revărsatul zilei putem distinge la orizont o bandă de argint, care nu este altceva decât Dunărea.

La Sud sunt însă ținuturi păduroase care mărginesc vederea. Din șeaua muntelui Semenic izvorăște Berzava, ce ia drumul spre Reșița, după ce suferă mai întâi încătușerile dela Claus, Brazova și Văliug; Mehadia, ce se varsă spre Sud în Cerna; Nera, ce se îndreaptă spre Vest și Timișul, ce o ia spre Nord.

Sus pe platou, între vârfurile Semenic și Piatra Nedeei, se află așa zisa „Adler Bad”, adică „Baia Vulturului”, cu un diametru de cca 4 m, având o apă cristalină foarte rece, despre care se zice că posedă oarecari puteri terapeutice.

De curând s'a așezat pe vârful Semenicului o cruce de fier, de 12 m înălțime, ce atrage atenția turiștilor și care servește pentru slujba religioasă ce se ține de preotul din Văliug cu ocazia pelerinajului din ziua de Sf. Ilie.

Clocodici

Se află la Sud-Vest de Reșița. Înălțimea sa este de 620 m.

Din cauza lemului nisipos ce conține, apa de ploaie a reușit să-l creșteze adânc versanții.

Ascensiunea dinspre Reșița se face cu oarecare greutate, dar, odată ajuns pe coama lui cea mai înaltă, privești cu un fel de mândrie naivă spre poale.

De jurîmprejur prinzi cu vederea niște priveliști de o frumusețe nebănuită, mai ales în direcția de apus, spre Lupac, unde muntele se teșește foarte lin, părând la orizont ca o imensă mantie de catifea verde ce se desface din ceruri.

Rămâi minute întregi profund emoționat și-ți vine să ridici un imn de preamărire puternicului creator, care a orânduit toate lucrurile aci pe pământ cu atâta chibzuială și înțelegere.

Dacă privești în partea de Nord și Est, pădurile de jos îți par ca niște clăi, iar apa din vale a Berzavei ca o dungă albicioasă ce sclipește pe imensul covor de iarbă verde.“

RÂURI

La pitorescul Banatului contribuie de sigur în bună parte și mulțimea de râuri, râulețe, pâraie, pâraiașe și izvoare care-i împănăză minunat întregul său teritoriu muntos și de șes, unele din ele purtând la vale cu apa lor și nisipul aurifer ce-l deslipesc din stâncile peste care trec.

Dintre toate aceste ape amintesc mai jos numai câteva;

1. Mureșul, ce desparte Banatul de provincia soră Crișana. Izvorînd din centrul Transilvaniei, acest râu primește în drumul său numeroși afluenți, reușind să strângă o mare cantitate de apă pe care o varsă la sfârșit de-a-dreptul în Tisa.

Pe porțiunea ce formează granița Banatului, el poartă pe spinarea sa 3 poduri de cale ferată foarte elegant construite, precum și mai multe poduri de șosea.

2. Bega, ce izvorăște din frumoșii munți Poiana Ruscăi. Ajuns în dreptul Coșteiului-Mare, el primește apă suficientă printr'un canal din Timiș. Curge apoi spre Timișoara, de unde intră într'un canal sistematic, servind drept cale de navigație în legătură cu Tisa — în care își varsă apele — și mai departe în legătură cu Dunărea.

Înainte vreme scurgerea apei râului Bega era lăsată în voia ei, așa că se formaseră lateral o mulțime de mocirle insalubre.

Regularea propriu zisă a Begăi s'a făcut între anii 1907—1910, rezolvând perfect problema pusă de comuna Timișoara în legătură cu instalațiunile de folosirea forței apei.

Diferitele ramificațiuni libere ale Begăi, ce serveau înainte la exploatarea de mori și diferite uzine, precum și la transportul lemnului, făceau orașul nesănătos.

Prin executarea planului sistematic de canalizare, toate inconvenientele acestea au dispărut, reușindu-se să se formeze o singură albie și o singură mare instalațiune de forță.

3. Timișul, ce izvorăște din șeaua muntelui Semenic.

În drumul său — la obârșie destul de romantic — trece pe la Teregova, Caransebeș, Lugoj, străbate apoi județul Timiș-Torontal pe la Ciavos, de unde, trecând în Iugoslavia, își continuă drumul până se varsă de-a-dreptul în Dunăre.

Printre afluenții săi principali amintesc pe: Bistra, Poganișul și Berzava.

4. Berzava, izvorăște tot din muntele Semenic.

Apele ei sgomotoase și pline de poezie sunt oprite de canalele și barajele ridicate de Soc. Reșița în scopul folosirii forței apei la producerea de curent electric și la transport de lemne.

Aceste baraje, precum și întreaga rețea de canale de prinderea apei, amenajate de societate, sunt de altfel descrise mai pe larg într'un capitol special din Monografia Uzinelor Reșița.

Drumul ce-l mai străbate Berzava după baraje își pierde din farmecul său. Până la Reșița nu mai duce cu sine decât o cantitate mică de apă, ce bolborosește încet printre pietrele ce-i stau în cale.

După Reșița, albia ei se încarcă cu apa ce i-a fost furată de uzine, mărindu-și capacitatea. Dar această apă, fiind murdară, nu mai are niciun farmec.

Pentru a se amenaja pe Berzava un strand al clubului sportiv din Reșița, acesta a fost nevoit să aleagă un loc dinainte de intrarea apei în oraș, la o depărtare de cca 9 km de centrul orașului.

Locul are o poziție admirabilă și munca ce s'a depus pentru amenajarea lui este acum destul de bine răsplătită.

Ajunsă la Bocșa, după un drum de cca 20 de km în bătaia soarelui, apa sporită a Berzavei îți apare iarăși curată, putându-i-se amenaja aci alte stranduri.

Mai departe, cursul Berzavei este liniștit și nu mai prezintă vreo particularitate interesantă.

5. Carașul și Nera, izvorăsc ambele din muntele Semenic, ca și Timișul. Pe tot parcursul lor, ele străbat regiuni admirabil dotate de natură.

Pe porțiunile lor muntoase și cu ape clare ca cristalul abundă păstrăvii de diferite specii, ce dau sclipiri de aur când sar din apă cu spinarea lor roșcată în sus.

Ambele râuri au un traseu aproape paralel până se varsă de-a dreptul în albia Dunării.

6. Cerna, este un râu neîntrecut prin farmecul și poezia sa. Izvorînd din munții Mehedinți, vârful Oslea, curge spre S.-V., apoi spre Sud, numai prin regiuni muntoase.

Apa sa cristalină și torențială îi dă un farmec unic și romantic. Traseul său marchează despărțitura dintre munții Carpați și munții Sretinei din Banat.

Ca afluent principal are spre obârșie pe Craiova.

În drum trece pe lângă frumosul și pitorescul sat Topleț, iar mai departe pe la Băile Herculane. Aci primește ca afluent pe Reca, continuându-și astfel drumul mai departe până întâlnește Dunărea, cu care își plămădește apoi soarta împreună până se varsă în Mare.

CATARACTELE DUNĂRII ÎNTRE BAZIAȘ-TURNUL-SEVERIN

Cele mai bogate și frumoase peisagii ce ne oferă Dunărea sunt de sigur acelea unde navigația este cea mai defavorabilă.

Țărmurile ei foarte stâncoase și de formațiuni bizare, ce alternează admirabil cu fășii de iarbă verde sau de păduri umbroase, probează că Dunărea la formarea ei a fost nevoită să ducă lupte foarte crunte spre a-și croi astfel un drum printr'un lung lanț de stânci sălbatic ce i-au stat în cale și pe care a reușit să le despice la mijloc în linie dreaptă.

Urmărind cursul său printre uriașii colți de stâncă ce răsar din patul albiei și prin cascadele sale înspăimântătoare, te convingi că disputa dintre cei 2 beligeranți — apa și stânca — nici până azi n'a încetat.

Din punct de vedere al frumuseților naturale, expunerea de mai jos va rămâne de sigur cu mult în urma realității, pentru că este foarte greu să poți exprima emoția ce o simți când te găsești pierdut în voia valurilor pe lângă coastele prăpăstioase și gigantice ale Dunării, Totuși voiu încerca.

*

* *

Începând dela intrarea ei spre țărmurile muntoase ale țării noastre, cursul leneș al Dunării lasă să se formeze imediat mai jos de Baziaș insula nelocuită Kisilievo, ce aparține Iugoslaviei. Ceva mai departe îți apare în față localitatea sârbească Grădiștea, unde se află ruinele unui castel roman ridicat de legiunea VIII Claudia.

În dreptul comunei Moldova-Veche Dunărea se desface în două brațe ce strâng între ele insula Moldova, lungă și lată de mai mulți kilometri. Din dreptul comunei Coronini, unde brațele Dunării se împreună din nou, cursul fluviului trece prin niște lanțuri de stânci calcaroase, care îi pun în față la fiecare pas piedici greu surmontabile.

Pe o porțiune de cca 2 km, lățimea albiei se strâmtează în formă de pâlnie, ajungând până la 400 m.

Colțul de stâncă Babacai din josul insulei Moldova, ce iese afară din apă cu aproximativ 6 m, tornează așa zisa graniță superioară a cataractelor sau, cum i se mai zice, cheia asupra albiei Dunării de jos.

Începând din această regiune, găsim pe ambele țărmuri ale marelui fluviu diferite urme de lucrări și castre romane, asupra cărora rezerv o descriere separată.

Asemenea din timpul războaielor cu Turcii mai găsim ruinele cetăților Sf. Ladislau pe malul stâng și Golubaț pe malul drept, de unde începe să se vadă și drumul lui Traian.

Inima muntelui Golubaț este sfredelită de o mare peșteră neexplorată încă, fiind inundată de apă, precum și alte numeroase peșteri mai mici. De aci iese otrăvitoarea muscă columbacă, ce năvălește atât în Iugoslavia, cât și la noi în Banat, de obicei în lunile Aprilie și Mai.

După o legendă bănățeană, în gura peșterii Golubaț ar fi aruncat Sf. Gheorghe capul balaurului infernal învins de el.

Baza muntelui Golubaț mai este de altfel străbătută și de un tunel ce servă de șosea.

Mai departe albia împreunată a Dunării intră majestos printre munți cu o lățime de cca 400 m și o adâncime de 20—25 m, ce se menține până la punctul Alibeg. De aci munții depărtându-se de țărm, albia începe iarăși să recapete o lățime până la 1.100 m și o adâncime până la 7 m. În dreptul muntelui Stânca, unde numeroase stânci prăpăstioase de granit îi pun în față piedici serioase, se formează prima cataractă, ce prezintă un risc mai mic pentru navigație. Aci albia fluviului se reduce la cca 900 m, iar la suprafața apelor mici apar numeroase colțuri de stânci, ce ies afară din apă ca niște brațe uriașe, care turbură cursul liber al apei.

Pentru înlăturarea acestor piedici de navigație s'a amenajat pe fundul albiei un canal cu o adâncime de 2 m și o lățime de 60 m, pe o lungime de 1.900 m, înlăturându-se în total 18.000 m³ de stânci.

Lucrarea s'a executat în intervalul dela 17 Sept, 1893 la 25 Oct. 1925 de către Statul austro-ungar, potrivit acordului încheiat cu Comisiunea internațională de navigație pe Dunăre, cum de altfel s'a procedat și cu celelalte lucrări de pe Dunăre ce le voi descrie la rândul lor.

După ce părăsești cataracta Stânca, albia Dunării se lățește spre malul stâng, unde piciorul muntelui se retrage, dând loc să se desfășoare o verdeață proaspătă, ce se prelungește spre Valea Liubcovei, în care confluează pârâurile Camenița și Oravița. Această regiune este cunoscută pentru minereurile sale de aramă și fier exploatate înainte vreme.

Prundișul depus aci de Camenița strâmtează albia Dunării, reducând-o la o lățime de cca 500 m.

La o depărtare de cca 4 km mai în jos pe malul stâng se întinde ca un covor valea pitorească Berzasca, cu comuna și râul cu același nume. Dela Drencova începe cataracta numită Cozla, formată de un banc de stânci de ardezie și calcar ce se văd cu ochiul liber.

De departe auzi sgomotul apei ce bolborosește mânioasă și cade spumegând din lupta ce o duce cu stâncile ce-i stau în cale pas cu pas. Peste porțiunile adânci se fac ochiuri ce se învârtesc în loc. Pe prima porțiune lățimea albiei crește dela 400 m la 900 m. Mai departe, din cauza malurilor stâncoase ce cad aproape vertical și a bancurilor de stânci dela Doica, lățimea albiei se reduce la cca 300 m, iar cursul apei se îndreaptă deodată aproape în unghi drept spre țărmul sârbesc, unde găsește niște pereți de stâncă prăpăstioși, care-i strâmtează din nou albia până la 380 m.

În regiunea muntoasă dela Cozla, precum și pe țărmul iugoslav din față, se găsesc câteva exploatări de cărbuni.

O cale ferată industrială leagă debarcaderul Drencova cu localitatea minieră Cozla.

Între Cozla și Doica, pe malul stâng, se varsă în Dunăre râul Sirina, care aduce atâta prundiș încât se sporesc mai mult piedicile navigației. În jos de Doica albia se mai lățește ceva, iar colțurile de stâncă ce se mai ivesc pe cca 2—3 km nu formează o piedică de neînvins pentru navigație. Pe toată lățimea ei Dunărea este un sbucium de valuri ce urlă și fac clăbuci. La aproximativ 2 km de Doica pe țărmul stâng apare, asemenea unei limbi ascuțite, stânca numită „Piatra Lungă”, iar mai jos, la cca 3,5 km, iese afară din apă perechea de stânci „Bivoli”.

În jos de gura râului Jeleseva, albia fluviului începe să se strâmteze, iar malul stâng cu stâncile prăpăstioase ale muntelui Trescovaț ne oferă un admirabil peisaj.

În ce privește înlesnirea navigației pe porțiunea Cozla-Doica, cu adâncimea insuficientă la ape mici, s'a săpat pe fundul albiei o cunetă lungă de 3.500 m, de 2 m adâncime și 60 m lățime, scoțându-se 85.000 m³ de stâncă. Lucrările de dragaj s'au făcut în 1893/96.

După o distanță de 6,5 km dela Doica în aval, Dunărea sosește înaintea cataractei Izlaz, cu o lățime de albie de 400 m.

Din cauza bancurilor de stânci ce întâlnește în cale la Izlaz, Tahtalia-Mare și Tahtalia-Mică și pe care cursul apei nu poate să le învingă, Dunărea este silită să-și lățească albia, ocolind astfel acei colți de stâncă periculoși, unii vizibili, fiind la suprafață, iar alții ascunși sub apă.

În dreptul muntelui Greben, lățimea albiei se reduce din nou la 420 m din cauza stâncilor calcaroase de pe mal ce se întind în albie.

Pentru amenajarea unei căi navigabile pe această cataractă, cu extraordinare căderi de apă, ce vine în al doilea rând după Porțile de Fer, s'a săpat și aci un canal de talpă, pe o lungime de 2.000 m, cu adâncimea de 2 m și lățimea de 60 m și pe încă 1.900 m de aceeași lățime s'au curățat colțurile de stânci de pe fund.

Lucrările s'au executat în 1893/97. În fața muntelui Greben spre aval ne apare bancul de stânci Vrani, care strâmtează albia până la 220 m, pentru ca imediat mai în jos apa umflată a Dunării să cadă în cascadă și să-și lărgască deodată albia până la 2 km, întinzându-se pe un platou stâncos cu numeroase bancuri când mai mari, când mai mici, Fluviul se găsește aci eliberat din cercurile de fier cu care a fost strâns mări sus, arătându-se mândru și dornic de libertate.

Cascada dela Greben formează un vârtej periculos cu o bolboroseală continuu înfuriată și gălăgioasă, în adâncime de cca 30 m, care, ca și într'un iad, amenința înainte vreme cu scufundarea oricui care se încumeta să treacă pe aci.

Muntele Greben, cu roci frumos stratificate și variate, în care abundă mai ales amonita roșie, îți oferă întradevăr un tablou pitoresc și impresionant, martor al luptei titanice dintre apă și stâncă, 2 elemente ce-și dispută veșnic supremația.

La piciorul muntelui Greben se găsesc urmele unei case de păzitor de pe vremea Romanilor.

Dacă trecem de Greben, pe o porțiune de 2 km, adâncimea apei variază între 3,5 și 9 m.

Pe malul stâng ne apare apoi comuna Svinița și mai departe „Trikule”, ce sunt ruinele a 3 case de păzitori turci ridicate în secolul al XVII-lea. Pe malul drept, între km 80 și 81 măsuța dela Baziaș, se află orașul sârbesc Milanovaț.

Un funicular aduce în acest port bogatele minereuri de aramă și fer dela Maidanpek, ce se imbarca în bună parte și pentru uzinele din Reșița. Pentru amenajarea unei căi navigabile pe porțiunea Greben- Milanovaț s'a construit un dig de oprirea apei, așa ca să nu mai curgă spre malul drept, ci, din contră, apa să fie împinsă și să i se obțină o adâncime suficientă spre malul stâng rezervat navigației.

Se păstrează astfel o lățime navigabilă la Greben de 430 m, la Svinița de 380 m, iar la capătul din avale al digului o lățime de 700 m față de malul stâng și 40 m față de cel drept, pentru a se avea acces în jurul portului sârbesc Milanovaț,

Porțiunea de Dunăre moartă, închisă între dig și malul drept, este legată de acest mal prin 2 diguri transversale ce trec prin 2 ostroave, împărțind astfel întreaga porțiune moartă în 3 bazine cu apă de rezervă.

Digul longitudinal are o lungime de 5.800 m, cu o lățime la coroană de 4,5—10 m și o înălțime deasupra apelor scăzute de 1,5—2.8 m.

Digul transversal de sus are o lungime de 700 m, cu o lățime la coroană de 5—6,5 m și o înălțime deasupra apelor scăzute de 2,7—3,4 m, afară de porțiunea dintre ostroave, unde lățimea coroanei este numai de 2 m și înălțimea din contră mai mare.

Digul transversal de jos are o lungime de 800 m, cu o lățime la coroană de 4,2—5,3 m și o înălțime de 1,6—1,9 m.

La tăierea piciorului Greben s'a lăsat o înălțime de +2,8 m, pe o lățime de 150 m, așa că în cazul venirii unei ape mari să se poată scurge și pe porțiunea aceasta până la 2.800 m/sec. apă.

Lucrările de ridicarea digurilor au consumat în total cca 460,000 m³ de piatră și au durat dela 1891 la 1895.

După terminarea digului Greben-Milanovaț, constatându-se că în dreptul Sviniței nu se obține o adâncime suficientă de apă, s'a făcut un canal lung de 1,500 m, cu o lățime de 60 m și o adâncime de 2 m, dobândit prin radierea stâncilor de pe fundul albiei.

Lucrările au necesitat ruperea a 13,236 m³ de stânci și au durat dela 1895 la 1898.

Mai departe la cca 11,5 km de Greben ne apare un banc de stânci așezate în zig-zag de-a-curmezișul albiei și care formează periculoasa cataractă luți, denumită astfel după pârâul cu același nume ce se varsă pe malul stâng.

Pentru înlesnirea navigației s'a construit un dig de oprire, începând de pe țărmul drept mai sus de vărsarea pârâului Porecica și terminându-se în jos de insula ce-i urmează; lucrarea a necesitat peste 100.000 m³ de piatră. Pe de altă parte, pentru a se obține o adâncime navigabilă, s'a construit în amonte de dig o cunetă lungă de 1.340 m, cu 60 m lățime și 2 m adâncime, înlăturându-se 29.963 m³ de stâncă.

Lucrările acestea au fost făcute în anii 1890/97.

Mai departe Dunărea se îndreaptă spre N.-E, și-și păstrează uniform cursul printr'o albie plină de bancuri nisipoase, cu o adâncime scăzută de 6—8 m, iar lățimea între 600—1.200 m.

Pe porțiunea dintre luți și Cazan, lungă de cca 14 km, fluviul trece pe lângă 3 comune, ce ți se prezintă la rând astfel; pe malul drept Columbinie, iar pe cel stâng Tișovița, cu o cale ferată spre minele Eibental și mai departe Plavișevița.

Până aci malul stâng este format dintr'un lanț de stânci în serpentină ca și la luți, apoi pe o lungime de 1 km cu șisturi cristaline și mai departe straturi de lem până la pasul Cazan, unde încep din nou stânci calcaroase. Privind cursul Dunării în avale, avem o perspectivă în care apa pare că se îngustează treptat, treptat, pierzându-se printre pereții prăpăstioși de pe maluri, ca un uriaș balaur argintiu ce se târâște către vreo peșteră. Ajuns la acea porțiune unde Dunărea se strangulează până la o lățime de 170 m, ambele maluri îți apar într'un relief sălbatec, cu pereți de stânci înalte ce se înfig în bolta albastră a cerului. Singurul semn de vieață îl dau numai neobosiții vulturi ce planează lin, făcând rotocoale, sau se ridică aproape vertical, despiciând cu aripile lor imensitatea imaterială a aerului. Îți vine să îngenunchi cu religiozitate înaintea acestei opere dumnezeiești, incomparabilă prin grandoare, cea mai demnă de admirat din tot parcursul Dunării; rămâi profund emeționat gândind atât la formația ei geologică din infinitul timpurilor, cât și la lupta ce o duce continuu apa Dunării cu aceste uriașe stând prin care și-a croit drumul său triumfător. Cu pereții stâncoși și înalți până la 780 m, albia de aci poate fi numită cu drept cuvânt ca o a doua Poartă de Fer.

Din cauza configurației sale naturale, pasul Cazan a servit de inulte ori ca arenă de lupte sângeroase între diferite armate, cum de ex. a fost pe timpul Romanilor și mai târziu al Turcilor.

Nu departe de intrarea în pasul Cazan, în rocile muntoase de pe țărmul stâng, se află vestita peșteră Punicova, căreia i-am rezervat mai departe o descriere separată.

La cca 100 m de această peșteră se află ruinele unei redute, precum și peștera Veterani, numită așa dela generalul austriac care în 1692 voise să oprească aci, numai cu o mână de oameni, pătrunderea pe Dunăre în sus a unei mari armate turcești.

Grota Veterani are o lungime de 28,5 m, o lățime de 34,1 m și o înălțime de 3,8 m, iar deasupra o fereastră naturală cu un diametru de 50 cm.

Se zice că pe timpul Dacilor această peșteră a servit drept templu al zeului Zamolxis.

Pe malul drept al Dunării în față se arată vârful cel mai înalt al munților stâncoși Strebeț.

În pasul Cazane, albia Dunării variază între 170 și 300 m, iar adâncimea dela 20 la 50 m.

După o lungime de cca 4 km, lanțul de munți de pe malul stâng începe să se retragă, făcând loc unei pajiști de un verde vioi ce cuprinde întreaga vale Dubova și care se întinde pe o lungime de cca 1,5 km, în timp ce albia

fluviului se lățește deodată până la 1.000 m, micșorându-și însă adâncimea până la 10 m.

După vreo 2 km în aval iarăși îți apar în față pereți prăpăstioși de stâncă și albia fluviului din nou se strâmtează la 180—300 m, crescând însă în adâncime între 30 și 54 m.

După cca 9 km de drum peste vechea și noua Ogradenă, Dunărea părăsește complet regiunea aceasta de defileu, demnă de remarcat prin grandioasele sale priveliști.

Prin tot pasul Cazane navigația este favorabilă, apa având o adâncime suficientă.

În dreptul localităților Ogradena lățimea Dunării crește până la 600 m, formându-se o insulă cu același nume, împădurită cu salcii și plopi. Urmează apoi — pe malul stâng — comuna Leșelnița, iar pe malul sârbesc, la cca 4 km mai în aval, comuna Tekija, în fața căreia se află Orșova. După alți 4 km ți se desfășoară înaintea ochilor romantica insulă Ada-Kaleh. Pentru Ada-Kaleh am rezervat mai departe o descriere separată. În jos de insula Ada-Kaleh se varsă în Dunăre pârîul Vodița, ce forma înaintea vreme granița dintre România și Ungaria.

Ceva mai la vale, pe malul stâng, îți apare Vârciorova, din dreptul căreia poți auzi mugetul apei ce se lovește de nesfârșitul banc de stânci ce-i stau în cale. Acestea fac parte de altfel dintr'un întreg lanț de roci presărate pe talpa albiei, ce începe cu 6 km mai în amonte, dar care aci ies la suprafață, înălțându-se între 0,50 și 5,58 m, după cum variază și nivelul apei.

La 2 km în aval de Vârciorova începe cataracta numită simbolic Porțile de Fer, având o lungime de cca 3 km, care formează cea mai periculoasă piedică pentru navigație.

Numeroase stânci ce ies afară din apă îi împiedică cursul, formând mari și variate căderi de apă în mai toate direcțiile, precum și vârteje foarte periculoase pentru navigație.

În general, panta de scurgere a apei este aci de 3 m pe km, iar vitesa de 4—5 m/sec.

Pentru înlăturarea piedicilor provocate de bancul de stânci pe porțiunea propriu zisă a cataractei Porților de Fier, inclusiv stâncile dela Prigrada, a fost necesar să se construiască un canal între 2 diguri, având o lățime de 73 m și o adâncime de 3 m.

Înălțimea digurilor deasupra celor mai mari ape este de 60 cm, lățimea la coroană de 4 m pentru digul stâng și de 6 m pentru digul drept, acesta prelungindu-se în amonte și în aval până la mal.

Lungimea canalului însumează 1,800 m.

Întreaga lucrare a durat dela 1890 la 1896 și a costat singură 4.500.000 florini.

A mai fost însă necesar să se curețe în urmă și stâncile ce nu se vedeau din apă, pe porțiunea din amonte, până la Orșova, în lungime de cca 7 km, formându-se aci o cunetă cu o lățime de 60 m și o adâncime de 3 m. Cu această ocazie s'a înlăturat o cantitate de 92.485 m³ de piatră. Lucrarea a fost executată în anii 1894/98.

Trecut de cataracta Porțile de Fer, cursul Dunării întâlnește în calea sa numeroase stânci și bancuri de nisip — mai ales în locul numit Micile Porți de Fer —, iar după un drum mai departe de cca 6 km, fluviul își croiește alene drumul său nestingherit până la mare.

Curățirea stâncilor pe porțiunea Micile Porți-de-Fer s'a făcut tot sub forma de cunetă, cu o adâncime de 3 m, necesitând spargerea cu dinamita a cca 16.000 m³ de stâncă.

Lucrarea s'a executat în anii 1895/98.

*

* *

În total, porțiunea propriu zisă a cataractelor Dunării, între Baziaș și Turnul-Severin, însumează o lungime importantă de 145 km, pe care plutirea bastimentelor nu este permisă astăzi fără pilot oficial în cazul că înălțimea apei dela scara Orșova este sub 1,60 m; iar în cazul că apa trece de această lunită, pilotajul este obligator numai pe porțiunea Drencova-Turnul-Severin. Adăogând și porțiunea din susul cataractelor, până la punctul de unde izvorăște din Munții Pădurea Neagră, precum și porțiunea din jos până la Marea Neagră, cursul Dunării însumează în total o lungime de 2.860 km și servește drept cea mai importantă cale europeană de comunicație pe apă. Pe toată întinderea sa, Dunărea udă cu valurile sale deoparte și de alta regiuni variate și bogate în frumuseți naturale și monumente istorice, dar cele mai interesante sunt, de sigur, pe porțiunea cataractelor pe care am descris-o mai sus.

O călătorie cu vaporul prin aceste cataracte îți umple ochii de desfătare, ca într'un film cinematografic, cu imagini colorate.

Ți se desfășoară în față minunate tablouri pline de mișcare și de contraste, formate din piatră goală sau păduri și șesuri pline de verdeață. Din cauza profilelor albiei, cu înclinație și lățimi neuniforme, apele Dunării îți se prezintă când line ca o oglindă, când gălăgioase și strangulate între uriașele maxilare stâncoase ale celor 2 maluri ale sale.

În general, valoarea peisajelor constă într'o imensă varietate de linii și aspecte pline de farmec.

Peșterile: Punicova, Pietre din Picături și Liliiecilor

Apariția peșterii este semnalată printr'un mic pod peste pârâul Punicova, în dreptul unde acesta iese din peșteră și traversează șoseaua ce trece de-a-lungul Dunării.

Intrarea propriu zisă a peșterii are forma unui triunghi oblic. Simți imediat că te pătrunde prin tot corpul un frig umed. La început trebuie să te cățari peste o mare stâncă, apoi peste altele mai mici, până la o curbă de unde lumina palidă, pătrunsă pe la intrare, dispare cu totul și trebuie să faci uz de o lampă de buzunar.

Mai departe treci printr'un vad al pârâului Punicova și după alte câteva minute, însumând în total un parcurs de o oră, îți apare în față o lumină palidă ce intră pe la celălalt capăt mult mai larg al peșterii, Ajuns aci ți se prezintă înaintea ochilor peisajul pitoresc al întregii văi Dubova, cu perspective din ce în ce mai depărtate, iar la dreapta, pe costiș în sus, un teren stâncos, foarte greu accesibil.

Dacă te încumeți să-l urci, oboseala depusă îți va fi imediat cu prisosință răsplătită. Întradevăr, pătrunzi într'o nouă peșteră plină de stalactite și stalagmite foarte interesante, unele chiar împreunându-se în frumoase colonade care par că susțin toată greutatea din bolțile negre ale peșterii.

De sus picură din când în când apă ce conține calciu. Această peșteră anexă Punicovei este zisă și peștera cu Pietre din Picături.

Lumina ce se proiectează în interior pe la intrare îți descoperă bine diferite tablouri ciudate care excită fantezia și produc interes privitorului.

Paralel cu Punicova, dar mai sus ca aceasta cu cca 15 m și ceva abătut într'o parte, se află o altă peșteră, denumită peștera Liliiecilor. Lungimea ei este, ca și a Punicovei, de cca 3 km.

Legătura acestor 2 peșteri se face la interior printr'un coridor transversal, pe care se află așezată o scară de stejar pusă de un vechiu club sportiv. Spre deosebire de Punicova, peștera Liliiecilor este mult mai largă, neîntunecată și ușor de străbătut.

O semilumină ruptă din razele solare, ce intră undeva printr'o fereastră, se întinde până la marginea de Sud ce este închisă.

Talpa galeriei are un pământ moale, humos, produs din gunoiul liliecilor ce zboară pe aci nestingheriți.

În partea de Nord este ieșirea, de unde ți se prezintă aceeași vedere cunoscută a văii Punicovei, cu singura deosebire că te afli cu 20 m mai sus. De aci, cățărându-te pe coasta de Vest cu ajutorul unei funii, poți ajunge până la creștetul muntelui ce-ți apare acoperit de un admirabil covor de pășune.

Ca să te dai jos, treci printr'un defileu de stânci până la malul Dunării, În drum ți se prezintă înaintea ochilor priveliști mărețe, de neuitat.

LUCRĂRILE ROMANE DELA DUNĂREA-DE-JOS

Legând Vestul cu Estul Europei, ca o uriașă bandă metalică, Dunărea a jucat și joacă un rol însemnat în relațiunile economice și politice dintre popoare.

Încă cu 2.000 de ani înainte, acest mare fluviu a fost cunoscut și folosit de Romani în războaiele lor cu popoarele dela Est.

Mărturie sunt diferitele lucrări ce s'au construit pe atunci și ale căror ruine se mai văd și astăzi, atrăgând admirația tuturor asupra cunoștințelor tehnice de pe acele vremuri, precum și puterea de lucru a poporului roman care, pornit de pe malurile Tiburului, reușise să cucerească aproape toată lumea, impunându-se prin sobrietatea moravurilor și prin disciplina lui proverbială.

Începând dela Regensburg, până la Dunărea de Jos, se construiseră un drum cu trepte pentru a asigura, fără piedică, plutirea în amonte a corăbiilor.

În scopul de a transporta alimente și materiale de războiu pentru cucerirea Daciei, împăratul Tiberius dispuse să se construiască cunoscutul drum de-a-lungul malului drept al Dunării, începând dela Singidunum, astăzi Belgrad, până la vărsarea pârâului Porecica în cataracta luți și mai departe spre Vidin și Arcser-Palanka.

Din cauza stâncilor abrupte, pe unele locuri a trebuit să se sape găuri în stâncă și să se așeze drumul pe grinzi în consolă.

Aceste găuri ce se văd și astăzi, precum și cele 2 table comemorative, una la stâncile Gospodin-Cozla și alta aflată 9 km mai în aval la cataracta Izlaz, eternizează numele cuceritorului Tiberius și amintirea lucrărilor sale.

Pe table se poate descifra următoarea înscripție;

TI CAESARE AVG. F
AVGVSTO IMPERATORE
PONT. MAX. TR. POT XXXV
LEG III SCYT LEG MACED

Drumul de-a-lungul Dunării era întărit peste tot cu mici forturi, dintre care unele se mai văd și astăzi în ruine.

Acest drum a fost completat de împărații Vespasian și Domițian în anii 92/3 după Cristos, după cum se vede și din tablele lor ce se găsesc la Cozla, în stâncile Gospodin, în apropiere de tabla lui Tiberius amintită mai sus.

Cea mai mare importanță i s'a dat, însă, acestui drum pe vremea împăratului Traian, cuceritorul Daciei, la anul 101 după Cristos.

Pentru a se face posibilă plutirea vaselor, el porunci să se sape în stânci, de-a-lungul strâmtoării Cazanelor, un drum care fu legat cu acela făcut de Tiberius și în unele locuri lățit cu grinzi de lemn în consolă și cu contrafișă, băgate în găuri scobite în stâncă, găuri ce se văd și astăzi în lungul cataractelor Izlaz-Tahtalia și Cozla-Doica.

Acest drum a fost terminat în anul 104 după Cristos, când s'a eternizat și amintirea marelui împărat prin o tablă comemorativă lucrată artistic și așezată în stâncile din pasul Cazan, la Ogradena, unde se găsește și astăzi.

Inscripția este săpată într'un perete de stâncă cu boltă. Rama tablei este susținută de doi genii înaripați, iar în colțurile de sus se află doi delfini, ale căror cozi ajung în acoperișul boltit ce este împărțit în pătrățele artistic lucrate, în cel de la mijloc fiind săpată acvila romană cu aripile întinse.

Din cauza pescarilor sârbi care pe timpuri au făcut foc tocmai în acest loc, pentru a se adăposti și încălzi, inscripția aceasta aproape dispăruse.

Abia prin anul 1890 Statul sârb ordonă să fie curățită de fum și prevăzută cu o explicație și un zid de apărare.

Textul reconstituit al inscripției este următorul;

IMP. CAESAR DIVI NERVAE F
NERVA TRAIANVS AVG. GERM.
PONTIF. MAXIMVS TRIB. POT III
PATER. PATRIAE COS III
MONTIBVS EXCISIS ANCONIBVS
SVBLATIS VIAM FECIT
MONTIS ET FLVVII ANCONIBVS
SVPERATIS VIAM PATEFECIT

Pentru asigurarea legăturii cu Dacia, împăratul Traian porunci să se construiască un pod peste Dunăre de către ilustrul maistor al timpului Apollodorus din Damasc.

Acesta îl execută în anul 103 după Cristos, la punctul Egeta Castrum (Turnul-Severin de astăzi), podul constând din 22 de arcade de lemn, pe 23 de picioare din piatră cioplită, îmbrăcate în cărămizi.

Pentru trecerea corăbiilor prin cataractele dela Porțile de Fer, dispuse de asemenea să se construiască în țărmlul drept un canal lung de 3,2 km, ale cărui diguri în ruine se mai văd și acum.

Astăzi, după ce s'au scurs aproape 2.000 de ani, toate aceste urme ale lucrărilor romane izbutesc încă să ne emoționeze și să ne îndrepte gândul la gloriificarea în eternitate a stăpânirii de altădată a strămoșilor noștri Romani, care s'au revărsat pe pitorescul teritoriu al Banatului, făcându-l să rodească și să se bucure de civilizația Romei.

CĂI FERATE

GENERALITĂȚI

Banatul posedă astăzi cea mai deasă rețea de linii ferate a țării noastre.

Să le înșirăm;

Linia principală ce vine dela București și leagă Turnul-Severin cu Orșova, Caransebeș, Lugoj, Timișoara, ieșind apoi afară din țară pe la Jimbolia. De altfel, centrul de gravitație al mai tuturor liniilor ferate din Banat îl formează Timișoara, fiindcă așa dictau sub regimul ungar interesele dela Budapesta.

Afară de linia principală, în Timișoara mai converg ramificațiile dinspre; Lovrin; Periam; Arad; Radna: Baziaș; Jebel-Voiteni-Gătaia-Berzovia-Reșița; Ciacova-Banloc-Giera.

Alte linii intermediare sunt; Lugoj-Baziaș; Gătaia-Jamul-Mare; Jebel-Liebling; Voiteni-Baziaș; Berzovia-Oravița-Iam-Vârșeț; Oravița-Anina; Reșița-Caransebeș (în construcție).

Dintre toate liniile din Banat — și chiar din întreaga țară — cea mai frumoasă este de sigur porțiunea de 34 km dintre Oravița și Anina. Descrierea ei fiind foarte interesantă, o dau separat mai jos.

Calea ferată Anina-Oravița

Porțiunea de cale ferată Anina-Oravița, în lungime numai de 34 km, este de un pitoresc captivant, neîntrecut la noi în țară. Unii îi zic chiar Semmeringul românesc.

Pornind dela Anina, traseul ei urcă, ocolind ca un șarpe uriaș, pe porțiuni tăiate când în coasla stâncilor pe la suprafață, când drept prin inimile lor, când suspendat peste prăpăstii amețitoare.

De o parte și de alta a liniei ferate poți prinde cu vederea impresionantele reliefuri ale vârfurilor de munți, despărțiți prin văi frumos înverzite, pe care pasc agale numeroase vite, ce par din depărtare niște puncte pestrițe mișcătoare, pe fondul verde intens al pășunilor.

Ca într'un film de cinematograf, tablourile ce-ți trec prin fața ochilor, în mersul trenului, sunt care mai de care mai fermecătoare.

După tunelul cel mai lung, trenul străbate frumoasa porțiune Gârliște-Lișava.

Urmează apoi cel dintâi viaduct înalt, după trecerea căruia calea ferată începe să coboare, întâlnind mai puține tuneluri și mai multe viaducte.

Mai departe drumul își mai micșorează din pitoresc; trece printr'o regiune de livezi și pe lângă cele 3 piscuri din Tilva; ocolește iarăși prin păduri până la Maidan, unde se termină regiunea muntoasă.

Drumul de fier continuă apoi tot ocolind și scoborînd mereu, când într'o parte, când în alta: mai trece peste 3 viaducte lungi și încă altele mai mici, până ajunge în regiunea de șes a Torontalului și intră în Oravița.

În total linia Anina-Oravița trece prin 15 tuneluri și 30 viaducte. Mai departe până la Reșița calea ferată mai trece prin stațiile intermediare: Cacova, Tirol, Berzovia și Bocșa, fără a mai prezenta ceva deosebit.

DRUMURI

GENERALITĂȚI

Teritoriul Banatului este străbătut de o imensă rețea de drumuri, ce leagă între ele diferitele sale localități, împrăștiate din belșug atât la munte, cât și la șes.

După felul construcției și întreținerii lor, toate aceste drumuri sunt împărțite oficial în trei categorii; naționale, județene și vicinale.

Le expun pe rând.

Naționale. Se disting două artere principale:

Prima ar fi șoseaua legată cu Turnul-Severin care, începând dela Orșova, se menține de-a-lungul malului românesc al Dunării, fiind construită când în debleu complet, când 1/2 debleu și 1/2 rembleu când sub forma de tunel cu peretele dinspre Dunăre complet deschis, permițând de altfel și pătrunderea luminei soarelui.

Porțiunile deschise deasupra îți apar, cum mergi pe partea dreaptă, străjuite de stânci abrupte ce par că se înalță până la cer.

Lucrările acestei admirabile șosele, asemănătoare drumului lui Traian de pe malul drept al Dunării, au fost începute la 1835, după stăruințele și sprijinul contelui Ștefan Szechenyi, pentru memoria căruia se și găsește săpată într-o stâncă, de-a-lungul drumului din defileul Cazan, o tablă comemorativă.

Din dreptul comunei Baziaș, șoseaua națională se abate spre Nord, trece pe teritoriul jugoslav pe la Socol, reintră apoi în Banat pe la Moravița, trece mai departe prin Deta, Voiteni și Timișoara, de unde se trifurcă spre Lovrin, Arad și Lugoj.

A doua arteră ar fi șoseaua ce pornește din Orșova și trece prin Mehadia, Caransebeș, Lugoj și sfârșește la Timișoara.

Ramificațiile ce le primește de o parte și alta a traseului său sunt:

în Mehadia spre Bozovici; în Caransebeș spre Hațeg; în Lugoj una spre Ilija și alta spre Reșița.

Ca drumuri naționale intermediare, între cele 2 artere principale descrise mai sus, sunt două:

Unul începe dela Moldova-Veche și trece prin Stipănari-Macoviște-Răcășdia-Oravița-Steierdorf-Bozovici, sfârșind la Mehadia.

Altul începe dela Steierdorf-Anina, trece prin Carașova-Reșița-Câlnic-Moniom-Vasiova-Ezeriș-Furliug, sfârșind spre Lugoj.

Porțiunile Anina-Bozovici și Anina-Carașova-Reșița fiind cele mai interesante, le-am rezervat mai departe câte o descriere separată.

Județene. Se disting următoarele traseuri;

1. Stipănari-Șopotul-Nou-Bozovici;

2. Slatina Timișului - Brebul-Nou-Văliug-Cuptoare-Secul-Reșița-Soceni-Brebul-Delienești-Caransebeș, cu ramificații pe parcurs în Soceni spre Ezeris și în Brebul spre Zorlențul-Mare-Zorlenicior-Zgribești-Lugoj.

Din această ultimă ramificație se mai desfac subramificații:

în Zorlenicior spre Copăcele și Căvărar și în Zgribești spre Găvojdia-Criciova-Crivina-Gladna-Făget;

3. Rusca-Cornereva-Globurel-Plugova;

4. Oravița-Greoni-Cacova-Secășcm-Dognecea-Ocna de Fer-Bocșa-Română-Berzovia-Gherteniș - Moritfeld-Gătaia-Birda-Opatița-Deta-Banloc-Ciavoș, cu ramificații pe parcurs în:

Greoni spre Milcoveni, bifurcându-se aci spre Iam și Răcășdia;

Secășeni spre Goruia, bifurcându-se aci spre Carașova și spre Anina;

Bocșa-Română spre Valea Pai-Vișag;

Gătaia spre Gherman-Iamul Mare-Clopodia-Ferendia, cu subramificații în Gherman spre Moravița și în Iamul-Mare spre granița cu Iugoslavia;

5. Șosele radiale din Timișoara spre: Giulvăz; Sân-Mihail Cărpiniș-Biled; Colonia-Mică cu trifurcație spre Variaș, Rovine și Vinga; Fibiș cu bifurcație spre Sân-Nicolaul-Mic și Neudorf; Sacoșul-Mare-Băile Buziaș-Lugoj-Criciova-Ciuta, cu ramificațiile în Sacoșu-Mare spre Otvești, bifurcându-se aci spre Tormac și spre Jebel-Ciacova;

6. De-a-lungul Mureșului există de asemenea o șosea județeană care la Săvârșin trece de pe malul drept pe malul stâng, continuă apoi mai departe prin Birchiș-Dorgos-Lipova-Aradul Nou și Periam;

7. În partea de N.E. a Banatului mai sunt;

Voislova-Rusca-Montană - Lunca-Coșava; Drinova - Bârna-Bethausen-Dobrești-Zăbalți, cu ramificațiile Bârna-Pogănești; Bethausen-Balinț-Coșteiul-Topolovațu-Mic-Șiștarovăț-Lipova etc.

*
* *

Din categoria drumurilor vicinale ce sunt trasate ca o uriașă plasă până la cele mai mici comune — trecând peste manți, dealuri și șesuri, acestea fiind într'un număr extrem de mare— nu voi aminti decât pe cele ale Soc. Reșița între Reșița și Anina ca fiind cele mai interesante pentru turiști. Acestea le-am rezervat descrieri separate.

Șoseaua națională Anina - Bozovici

Acest drum pornește din Anina-Steierdorf și se coboară șerpuiind elegant printre pereți înalți de stâncă până intră pe Valea Minișului, al cărui curs îl însoțește mai departe prin văi deschise și acoperite din abundență cu fânețe ce răspândește un miros specific și plăcut.

În traseul său drumul trece pe la Chirșa, unde se află instalată a doua fabrica pentru distilarea lemnului, exploatată astăzi de Soc. Margina-Reșița.

Mai departe drumul se pierde iarăși între defileuri de stânci abrupte, unde cel mai mic sgomot dă niște ecouri asemănătoare tunetului, rezonanța fiind foarte pronunțată.

O margine a drumului este însoțită de apa Minișului, care devine mai sprintenă și mai poetică în semiîntunericul etern al masivilor apropiați ce nu lasă să se strecoare nicio rază de soare.

Deodată o frumoasă cascadă și se prezintă în fața ochilor, Este o apă venită în ascuns ce țâșnește dintr'un perete de stâncă și se prăvălește dela înălțime ca dintr'o gură uriașă de balaur. După ce o admiri cercetând-o din toate părțile, o părăsești cu regretul că fiindu-ți timpul măsurat nu o poți admira mai mult. Pornești deci mai departe, străbătând alte ținuturi noi ce-ți ies în cale și-ți încântă ochiul.

Simți o plăcută desfătare în fața frumoaselor peisaje cu diferite nuanțe de verde plăcut.

Urmează apoi un mic defileu și iarăși o poiană până ce ajungi la ținta urmărită, adică la Bozovici.

Șoseaua națională Anina-Carașova-Reșița

O șosea națională care nu prea face fală serv. întreținerii drumurilor, lungă de cca 27 km, leagă între ele localitățile Anina și Reșița.

Cam la jumătatea acestui drum, unde traversează râul Caraș, se află Carașova, o mare comună locuită de bulgari romano-catolici, care-și păstrează și astăzi limba și portul lor național.

Lateral drumului, la o depărtare de cca 4 km deasupra apei Carașului, se găsesc niște ruine care nu sunt altceva decât resturile vechei cetăți Carașova, cunoscută pe la anul 1266.

Pornind mai departe spre Reșița, prin cheile Prolasului, ți se prezintă în fața ochilor niște peisaje carstice superbe.

Regiunea aceasta este presărată aproape în întregime cu numeroase peșteri și râuri subterane încă neexplorate.

De asemenea întâlnești și numeroase pâlnii de teren zise doline, la adâncimi foarte mari, a căror apă servește chiar la băut, cum este cazul la Jabalcea.

Și astfel, desfătându-ți ochii în fața atâtor priveliști, aiungi pe nesimțite la Reșița.

Drumurile Societății Reșița

Drumurile de pe Domeniile Soc. Reșița sunt numeroase și în legătură cu exploatarea ei de păduri și mine. Descriu însă mai jos numai pe cele 2 principale, care au de scop a face legătura propriu zisă între Reșița și Anina,

I. Drumul prin Comarnic, Navezul-Mare și Cereșnaia.

Dacă pornești din Reșița în direcția S.-E., pe la depozitul de lemne al Soc. Industria și Distileria Lemnului, denumită și Margina-Reșița, vehiculul urcă greu coasta din față a muntelui. O abatere greșită spre stânga te poate asvârli cu totul în prăpastia ce se deschide în jos spre valea Sodolului.

După o porțiune de câțiva km, parcurși numai prin desiș de pădure umbroasă, întâlnești la dreapta ramificația de drum ce vine dinspre Reșița, pe deasupra Domanului dela vila Direcțiunii, iar la stânga ți se deschide o întinsă priveliște spre satul Cuptoare, așezat în mijlocul unei minunate

ghirlande de munți, al cărei contur este dat de o rază ce se pierde în orizontul depărtat.

De aci drumul șerpuiește în continuu, urcând și coborînd prin regiuni cu păduri umbroase, alternând cu poieni întinse ce-ți aduc un miros plăcut de brad și fân proaspăt cosit.

După ce ai trecut de jumătatea drumului spre Comarnic, întâlnești la stânga ramificația de drum ce vine dinspre Secul-Cuptoare.

Străbătând mai departe regiuni din ce în ce mai încântătoare, ajungi la Comarnic cu renumita peșteră ce-i poartă numele, spre stânga, și o drăguță și liniștită casă de pădurar spre dreapta; treci apoi pe la Navezul-Mare, Cereșnaia, de unde începi să cobori la Anina.

Acest drum fermecător are în total 45 km.

II. Drumul pe valea Berzavei.

Pentru a simți senzația plăcută de coborîre lentă și totodată ca autovehiculul ce te poartă să consume o cantitate mai mică de benzină, se recomandă ca drumul pe valea Berzavei să fie parcurs în sensul dela Anina la Reșița. De obicei așa se și întâmplă.

Oricine a parcurs drumul dela Reșița la Anina pe ruta 1 descrisă mai sus, la întoarcere ia ruta II pe valea Berzavei, care de altfel îi prezintă noi priveliști cel puțin tot așa de interesante.

La început drumul este același ca la sosire, pe la cimitirul cu impunătorul monument ce-ți amintește de marea catastrofă dela minele din Anina din anul 1920.

După ce parcurgi o scurtă porțiune, apuci pe drumul lateral spre dreapta, ce trece numai prin codri de brazi, ajungând astfel la splendidul lac Bohui ce l-am descris deja separat.

Mai departe drumul te duce vrăjit tot prin codri seculari de brazi, ce răspândesc în efluvii mirosul plăcut și fortifiant de rășină.

După un parcurs de vreo 20 km ajungi într'un luminiș de unde poți cuprinde cu vederea întreaga panoramă a unor superbe ghirlande de munți îmbrăcate cu păduri de brazi și fagi.

De aci drumul, ocolind în serpentină, trece pe la minunata vilă Clause, construită și înzestrată cu tot confortul modern. Așezată într'o regiune împădurită de brazi și fagi seculari și umbroși, această vilă pare ca ascunsă cu gelozie de administratorii de ieri ai Societății Reșița.

De curând, în urma unei dispozițiuni dela centru, s'a defrișat terenul din imediata ei apropiere, tăindu-se câțiva arbori înconjurători, astfel ca soarele să o poată scâlda mai toată ziua cu razele sale binefăcătoare.

Continuând itinerariul nostru, trecem pe la Văliug, de unde mai departe te însoțește pas cu pas cursul sgomotos al râului Berzava. Imediat la ieșirea

din Văliug poți vedea spre dreapta barajul Crainicel-Brazova, amenajat în prezent și ca strand, iar ceva mai la vale impozantul baraj Văliug.

Până să ajungi la Reșița, punctul final al călătoriei, drumul mai trece pe sub 2 mari apeducte, după care urmează pas cu pas toate sinuozitățile albiei Berzavei, secătuită aproape total, apa sa fiindu-l oprită la cele 2 baraje amintite mai sus.

Din distanță în distanță munții par că-și deschid pânțele și lasă să se scurgă pe cărării câte un izvor cu apa rece și limpede ca cristalul, în timp ce autovehiculul te poartă pe nesimțite mai departe însoțit de concertul produs de apa în mișcare a Berzavei.

Bolboroseala ce o face râul se datorește însă numai apelor strânse din izvoarele și pâraiașele sale laterale cu care confluează ici și colo. De asemenea se aude și șgomotul armonios ce-l face adierea vântului, atingând în treacăt frunzele arborilor ca o mână dibace ce scoate acorduri plăcute de pe clapele unui pian.

Priveliștile ce ți se prezintă pe această porțiune de drum prin fundul văii îți inspiră când plăcere, când groază. Plăcerea ți-o dă poienile acoperite cu fânețe proaspătă, iar groaza, coloșii de piatră ce stau înfipti pe coastă, amenințând să se surpe și să-ți bareze calea, precum și bandiții care uneori se pripășesc pe aci.

În sfârșit, după 75 km de drum ajungi la Reșița, tocmai când soarele apune, trăgând după sine ultimele fire de beteală întârziate la orizont, Aici trebuie să mulțumești lui Dumnezeu că te-a avut în pază și te-a scăpat de a fi răsturnat în vreo prăpastie.

Acest pericol nu este exclus dacă ne gândim la mulțimea de sinuozități ale traseului de-a-lungul văilor prăpăstioase ale terenului.

Coborînd din vehicul, simți cum nervii ți se destind din încordarea extraordinară a acestei călătorii, sbuciumată și emoționantă prin atâtea tablouri vii.

În liniștea orașului efortul făcut se transformă deodată într'o melancolie plăcută, care nu este efectul oboselii, ci mai mult acel „uf” de ușurare, când cineva a trecut prin momente de pericol.

Totuși trebuie mărturisit că frumusețea de paradis a regiunii străbătute întrece cu mult riscurile ce le-ai încercat.

ÎNCHEIERE

Terminând aceste puține pagini, în care am căutat să arunc o privire asupra frumuseților Banatului, prezentându-l fugar cititorului în scurtă descriere, în date și în imagini, încerc părerea de rău că nu am putut să întreprind o lucrare și mai amănunțită asupra acestei minunate provincii.

O lucrare vastă asupra Banatului este necesară pentru motivul că acest colț de țară e presărat cu frumuseți unice, care sunt foarte puțin sau de loc cunoscute.

Ea nu se poate întreprinde însă decât cu un foarte puternic sprijin financiar.

Prezint, deci, cititorilor provincia Banatului în acest cadru strâmt, în acest cadru care te forțează la fiecare rând să renunți la un cuvânt, la o descriere, la o prezentare mai caldă și mai amplă. Încheiu, însă, cu dorința, pe care sper s'o văd odată împlinită, de a putea da literaturii noastre turistice această lucrare într-o formă cât mai completă.

Și mai încheiu cu convingerea și cu mulțumirea de a fi făcut, totuși, prin aceste puține rânduri, o dâră, un drum, pe care mâine îl vor bătători, poate cu mai mult succes, alți confrăți, alți îndrăgostiți de farmecul nemărginit al frumuseților bănățene.

Mulțumirea mea cea mare, însă, este gândul că d-ta, cititorule, când vei termina aceste rânduri, vei începe să iubești provincia Banatului, această românească țărișoară a corurilor, a visului și a doinelor; vei începe s'o iubești și te vei duce să o vezi, pentru a-ți rămâne cu adevărat dragă pentru totdeauna.

Scanare și corectură: **Dușan Baiski**